

Мазмұны

1	Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер	3
	мектептері музыка бөлімдерінің «Дәстүрлі ән айту»	
	пәні бойынша білім беру бағдарламасы	
2	Образовательная программа по предмету	29
	«Традиционное пение» детских музыкальных школ и	
	музыкальных отделений детских школ искусств	

**Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері
музыка бөлімдерінің «Дәстүрлі ән айту» пәні бойынша
білім беру бағдарламасы**

1. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Дәстүрлі ән айту» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) «Дәстүрлі ән айту» пәні бойынша оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

1) аккомпанемент – негізгі әуендік дауысты үйлесімді және ритммен сүйемелдеу; бір немесе бірнеше аспаппен, сондай-ақ жеке партияны оркестрмен сүйемелдеу;

2) ақжелең – тармақты күй (Батыс Қазақстандық дәстүрдегі төкпе);

3) аппликатура – музыкалық аспапта ойнау кезінде орындауға ыңғайлы болу үшін саусақтарды орналастыру;

4) балбырауын – домбырамен жылдам орындалатын төкпе күй, ең жақын толқулар мен сезімге арналған лириканың ерекше түрі; адамның нақты психикалық-эмоциялық күйіне сәйкес келетін домбыраның жоғары-регистрлік қатарын білдіреді;

5) бас буын – Батыс Қазақстанның төкпе күйінің алғашқы бөлімі, кіріспені және күйдің негізгі әуенін қамтиды;

6) домбыра – екі ішекті шертпелі музыкалық аспап, қазақтардың этномәдени ақпаратының басты көзі;

7) жар-жар – тойда айтылатын ғұрыптық диалог-ән;

8) жыр – жанрлар жүйесін (терме, толғау, арнау, хат) қамтитын эпикалық дәстүр;

9) квинтті шеңбер – диез және бемоль үнділіктеріндегі энгармониялық тең 12 жұптың белгісі, квинта интервалы арқылы шеңбер бойынша орналасқан, осылайша диез саны сағат бағыты бойынша ұлғаяды, ал бемольдің саны сағат бағытына қарсы;

10) күй – қазақтардың дәстүрлі аспапты музыкасы;

11) қағыс – домбыралық музыка қағысы; домбыра өнерінің артикуляциялық тілі;

12) ладтың тұрақты сатылары – музыкалық қозғалысты аяқтауға қабілетті ладтың дыбыстары;

13) регистр – тембрлік біртектілікпен және дыбыс шығару тетігімен сипатталатын аспаптың немесе әншілік дауыстың диапазонының бөлігі (вокалистерде);

14) талдау – музыкалық білімдегі музыкалық шығарманың эстетикалық және технологиялық талдауларының атауы;

15) тармақты күй – 62 күйден тұратын цикл;

16) тартыс – орындаушылық және шығармашылық суырып салу шеберлігі бойынша аспаптық жарыс;

17) төкпе күй – Батыс Қазақстанның домбыра дәстүрі, ерекшелігі жылдам формасы-сызбасы, суырып салып шығаратын күйлерде міндетті бас буын, орта буын, сағаны ұйымдастырады;

18) іле қағыс – қолдың барлық саусақтарымен аспаптың астыңғы және үстіңгі қақпағын және мойнын айналдыра қозғайтын домбыра қағысы;

19) ұзақтық – дыбыстың негізгі қасиеттерінің бірі, дыбысталып тұрған дененің діріл ұзақтығының нәтижесі;

20) шертпе күй – Шығыс, Орталық және Оңтүстік Қазақстанның домбыра дәстүрі, әншілік қатарды, нәзік камералықты, саусақтармен нәзік шертіп дыбыс шығарумен сипатталады.

3. Бағдарламаның мақсаты: дәстүрлі әнге оқытуға жағдай жасау, орындаушылық шеберлік негіздерін практикада меңгеру арқылы білім алушыларды рухани және музыкалық дамыту, вокалдық орындаушылық біліктері мен дағдыларын қалыптастыру, балаларды ұлттық музыка мәдениетіне араластыру.

4. Бағдарламаның міндеттері:

Оқыту:

1) дәстүрлі ән өнерімен таныстыру;

2) дәстүрлі әндерді нотаға қарамай, жанды дауыспен орындауға үйрету;

3) әндерді домбыраның сүйемелдеуімен орындаудың негізгі тәсілдеріне оқыту;

4) түрлі өңірлік мектептердің халық әндерін дәстүрлі орындау негіздерімен, аңыз-әндердің пайда болу тарихымен, халық өнерін осы күнге жеткізген, әртүрлі жылдардағы халық әндерін орындаушылардың өз нұсқалары және ерекшеліктерімен таныстыру.

Дамыту:

5) музыкалық есту қабілеттерін, метроритм сезімін, музыкалық жадын, музыкалық ойлауын, шығармашылық қиялын, әртістік қабілеттерін дамыту;

2) бейнелі ойлауды, музыканы эмоциямен қабылдауды, білім алушының шығармашылық қызметке оң уәждемесін қалыптастыру;

3) музыкалық ой-өрісін кеңейту, білім алушының жеке қабілеттерін дамыту;

4) шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық талғамын, суырып-салу білігін, музыкалық дәстүрлерде бағдарлана алуын дамыту, білім алушының даралығын бекітуге ықпал ету.

Тәрбиелік:

- 1) білім алушының аспапта музыка ойнау мәдениетін тәрбиелеу;
- 2) отандық мәдени құндылықтарды, дәстүрлерді, халық шығармашылығының озық үлгілерін меңгеру арқылы өнерге деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу;
- 3) білім алушының кәсіби оқуды жалғастыруға саналы уәждемесін қалыптастыру.

5. Балаларды дәстүрлі әнге оқыту мерзімі – бес жыл. Негізгі, жалпы орта білімді аяқтамаған, бірақ музыка саласындағы техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға түсуді жоспарлап отырған балалар үшін, білім алушылардың ата-аналарының немесе оның орнын басатын тұлғалардың сұранысы бойынша білім беру бағдарламасын меңгеру мерзімі бір-екі жылға ұлғайтылады.

6. Бағдарламаны іске асыруға арналған оқыту уақытының көлемі осы бұйырықтың 1-қосымшасында көрсетілген балалар музыка мектебінің үлгілік оқу жоспарына сәйкес анықталады. Оқыту жеке формада іске асырылады.

7. Бағдарлама білім алушы тұлғасын кешенді дамытуға, әншілік қызмет білігін қалыптастыруға, дәстүрлі әннің арнайы дағдыларын жетілдіруге, әншілік дауыстың негізгі қасиеттерімен дауыс аппаратының қызметін үйлестіру және есту дағдыларын дамытуға бағытталған.

8. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізу қағидаттары:

- 1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;
- 2) музыкалық сөздік қорын және техникалық тәсілдерді меңгерудегі қатаң жүйелілік;
- 3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;
- 4) оқу процесінің мақсаттылығы.

9. Бағдарлама білім алушыға болшақ музыканттың практикалық қызметіне қажетті көлемдегі дәстүрлі ән айту тәсілдерін меңгеруге мүмкіндік береді.

Бағдарлама шығармашылық, эстетикалық, рухани-адамгершілік тәрбие беруге бағытталған және жеке, ансамбльде, оркестрде орындаушылық дағдыларын меңгеруге, музыкалық өнерді зерттеу және меңгеру барысында өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын алуға бағытталған.

10. Бағдарлама музыкалық қабілеттері, дайындықтары және жалпы дамуы түрлі деңгейдегі балаларға арналған. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды. Педагог музыкалық білімді меңгерудегі қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке,

балалардың бойында музыкаға деген қызығушылықтарын оятуға ерекше көңіл бөледі.

11. Білім беру бағдарламасы білім алушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал ететін:

1) музыкалық сауаттың қажетті деңгейіне сәйкес музыкалық шығармаларды шығармашылықпен орындауға мүмкіндік беретін дәстүрлі ән айайту бойынша білім, білік және дағдыларды білім алушының меңгеруі;

2) шығармашылық қызметі тәжірибесін білім алушының алуы;

3) әлем халықтарының рухани және мәдени құндылықтарын білім алушының меңгеруі;

4) музыкалық білім алуы және музыкалық мәдениетке араласуы;

5) білім алушының бойында музыка өнері саласындағы негізгі кәсіби білім беру бағдарламаларын әрі қарай меңгерулеріне ықпал ететін білім, білік және дағдылар кешенін қалыптастыруға бағытталған.

12. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасауға;

2) білім алушының бойында оқуға деген оң уәждемесін қалыптастыруға;

3) білім алушының тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыларға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

13. Білім алушыларға қажетті орындаушылық дағдыларды және біліктерді үйрету мазмұны, сипаты және стилі жағынан түрлі көркемдік шығармалармен жұмыс істеу барысында іске асырылады, ал музыкалық тәрбие беру халық музыкасын, қазақстандық, орыс және шетел композиторларының шығармашылығын үйретуге негізделеді.

14. Балалардың дәстүрлі ән айту бойынша білім, білік және дағдыларды, шығармашылық қызмет тәжірибесін, жеке және ансамбльде орындау тәсілдерін алуға бағытталуы бағдарламаның ерекшелігі болып табылады.

15. Бағдарлама білім алушының жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытуға, және негізгі және пәндік құзыреттіліктеріне (оқу пәні

шеңберінде меңгерілген арнайы білім, білік және дағдылар) қол жеткізуге бағытталған.

16. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастыруға деген тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;

2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселелі-зерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгілеген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) оқытудың дамытушылық мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелерін әзірлеу;

5) көрнекті педгогтер мен музыка танушылардың теориялық ережелері мен әдістемелік нұсқаулары.

17. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізудің негізгі қағидаттары:

1) табиғи сәйкестілік және қолжетімділік қағидаты білім алушының жас ерекшеліктерін ескереді, білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуына көмектесетін, тыңдауға, үйренуге, орындауға лайық оқу материалын іріктеп алуға мүмкіндік береді;

2) сабақтастық қағидаты білім алушының музыкалық-орындаушылық қызметі және оның мазмұны деңгейінде оқытудың барлық сыныптары арасындағы байланысты білдіреді;

3) оқытуды дараландыру қағидаты аспапта ойнаудың орындаушылық дағдыларын практикалық меңгерудің негізгі тәсілі болып табылады;

4) шығармашылық қағидаты білім алушының қабілеттерін және бейімділіктерін ашуды болжайды, жетістік жағдайын құруға, өнермен қуана араласуға ықпал етеді.

18. «Дәстүрлі ән» пәніне жеке оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, формаларын және репертуар кешенін тандаудың вариативті болуына жағдай жасайды.

19. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) музыкалық материалды түсіндіру, талдау, сараптау;

2) көрнекілік-демонстрациялық – педагогтің аспаппен шығарма орындауы, бақылау, интерактивті және мультимедиялық таныстыру рәсімін көрсету;

3) практикалық – аспаппен жұмыс, дайындық жаттығулары, шығарманы өз бетінше талдау, шығарманың жеке бөліктерімен жұмыс;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоциацияларды, бейнелерді, көркемдік әсерлерді тандау, музыкалық бейнелі ойлауды дамыту.

20. Әдістерді таңдау білім алушының жасына және жеке ерекшеліктеріне, физикалық қабілеттері, шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты болады. Оқу процесі қарапайымнан күрделіге қарай құрылады.

21. Сабақ формалары:

1) практикалық – ойнау тәсілдері мен дағдылары аспапта пысықталады;

2) топтық сабақтар ансамбльде ұжыммен музыка ойнау үшін өткізіледі;

3) дайындық-концерттік (дайындық және концерттік нөмірлерді көпшілік алдында көрсету);

4) байқаулар.

22. Педагог бағдарламаны заманауи музыка мектептерінде іске асыруда интерактивті білім беру технологияларын, сабақтардың классикалық және дәстүрлі емес түрлерін қолданады.

23. Педагогтің білім алушымен жеке жүргізетін сабағы сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы болып табылады. Жеке сабақтарды педагогпен немесе басқа білім алушылармен ансамбльде ойнаумен үйлестіру өте тиімді.

24. Сабақ жоспары бір уақытта өткізілетін теориялық және практикалық сабақтардан тұрады.

25. Жұмыстың сабақтан тыс формаларының түрлері:

1) ансамбльде ойнау;

2) концерттік, байқаулық қойылымдарға дайындық;

3) шығармашылық және мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысу;

4) филармонияларға, театрларға, концерттік залдарға, мұражайларға бару;

5) музыка қайраткерлерімен, орындаушылармен, композиторлармен кездесу.

26. Осы бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың анықталған сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді.

27. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

1) титул парағы;

2) түсінік хат;

3) оқу қызметін жоспарлау;

4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

28. Титул парағындағы негізгі мағлұматтар:

1) білім беру ұйымының аталуы;

2) оқу пәнінің аталуы;

3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;

- 4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);
- 5) педагог туралы қысқа мағлұмат;
- 6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекіткендігін белгілеуге арналған орын.

29. Түсінік хаттың мазмұны:

- 1) негіздеме ретінде білім беру бағдарламасы;
- 2) анықталған сыныпта пәнді оқыту кезіндегі өзекті педагогикалық мақсат және міндеттер;
- 3) анықталған сыныптағы оқытудың ерекшеліктері (дамытушылық, түзету-дамытушылық, дарынды балалармен жұмыс);
- 4) аталған сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;

5) себептері мен өзгерістердің мақсаттарын нұсқай отырып, жеке тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және/немесе уақытын өзгерту туралы ақпаратты көрсету.

30. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушы қызметінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан, сыныптар бойынша репертуарлық тізбеден құралады.

31. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

- 1) білім алушыға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;
- 2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;
- 3) оқу-көрнекілік құралдардың тізбесі.

32. Педагогтің оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

33. Педагог оқу жұмыс бағдарламасы негізінде әр білім алушыға арналған оқытудың жеке жоспарын құрады. Жеке жоспар білім алушының музыкалық және рухани-адамгершілік дамуының үйлесімді процесін сипаттайды.

34. Білім алушының жеке жоспары әр жартыжылдыққа құрылады, оны беру ұйымының басшысы бекітеді, журналға немесе білім алушының жеке іс қағаздарына енгізіледі.

35. Білім алушының жеке жоспарын құру барысында жеке жұмыстың болашақ және ағымдағы міндеттері ескеріледі, оқу жылының басы мен соңындағы оның мінездемесіне сәйкес құрастырылады.

Бір сыныптың өзінде бағдарламаны іске асырудың жеке жоспарлары, күрделілік деңгейі бойынша концерттік және емтихандық бағдарламалары бір бірінен біршама ерекшеленеді.

36. Білім алушының жеке жоспары кең репертуарлық үрдісті, халықтық, классикалық және композиторлық техниканың элементтері

бар заманауи музыканы енгізу арқылы репертуарды жаңартуды және байытуды көрсетеді.

37. Оқу процесінің дұрыс ұйымдастырылуы, білім алушының музыкалық-орындаушылық қабілеттерінің табысты және жан-жақты дамуы толығымен алғанда жұмыстың мұқият жоспарлануына, репертуардың дұрыс іріктелуіне тікелей байланысты болады.

38. Педагог әрбір білім алушының музыкалық қажеттіліктерін және дарындылық ерекшелігін ескеріп, әрқайсысына жеке репертуарлық стратегия әзірлейді.

39. Педагог музыкалық шығармалардың жеке репертуарлық тізбесін қалыптастырады, шығармаларды жүйеге келтіреді және білім алушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес репертуарды толықтырады.

40. Репертуарлық тізбе қазақтың дәстүрлі әндерін, күйлерін, халық композиторларының, Қазақстанның заманауи композиторларының әндерін қамтиды.

Қазақтың ұлттық музыка өнерінің бағыттары – *ән, күй, жыр өңірлік орналасу орындарына сәйкес бірнеше орындаушылық мектептерге бөлінеді*. Бұл мектептер шартты түрде: Арқа (орталық, солтүстік және шығыс облыстар), Жетісу (оңтүстік және оңтүстік-шығыс облыстар) және Батыс (батыс және оңтүстік-батыс облыстар) деп аталады.

41. Педагог оқу процесінде ладтық, үндестілік, ырғақтық және әуендік ерекшеліктерін ескере отырып, қазақ халық әндері мен күйлерінің өңдеулерін, қазақстан композиторларының шығармаларын кеңінен қолданады.

42. Оқу репертуарының әр түрлі жанрдағы және стильдегі шығармаларға қанық болуы музыкалық материалды оқуға, салыстыруға, жүйелеуге оңтайлы жағдай туғызады.

43. Педагог күрделілігі төмендеу тапсырмадан мейлінше күрделі тапсырмаға біртіндеп ауысу, білім алушыға музыкалық мазмұны жағынан, сондай-ақ орындау техникасы жағынан қолжетімді болатындай материалдарды таңдай отырып, оқыту әдістемесін және білім алушының репертуарын ойластырады.

44. Педагог репертуармен жұмыстың аяқталу деңгейін бекітеді, шығармаларды үйрену кезеңдерін белгілейді, бағдарламаның көлемін және күрделілігін түрлендіреді, әр білім алушының тұлғалық және жеке тәсілдерді ескеретін жаңа репертуардың есебінен репертуарлық тізбені толықтырады.

45. Педагог репертуармен жұмыс істеу барысында шығармалардың бір бөлігі көпшілік алдында немесе концертте (емтихандық) орындауға, қалған бөлігі – сыныпта жұмыс істеуге немесе таныстыру мақсатына арналатындығын ескереді.

46. Жеке жоспарға білім алушының музыкалық орындаушылық, көркемдік, техникалық мүмкіндіктерінен жоғары және оның жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін шығармалар енгізілмейді.

47. Білім алушының музыкалық дүниетанымын кеңейту үшін, сыныпта егжей-тегжейлі оқытылатын шығармалардан бөлек, жұмыстың түрлі аяқталу деңгейіне жол бере отырып, жаттап алуды талап етпей, түрлі сипаттағы пьесалардың қатарымен таныстырылады.

48. Жеке жоспардың міндетті тараулары:

- 1) ән, күй, эпос (жыр);
- 2) ансамбльдің құрамында жұмыс істеу;
- 3) нотаны парақтан оқу дағдылары.

49. Әр жарты жылдықтың соңында педагог бекітілген жеке жоспардағы репертуарлық тізбеге енгізілген өзгерістерді көрсетіп, жоспардың орындалуын белгілейді, ал жылдың соңында білім алушының музыкалық және техникалық дамуына, жетістіктері және еңбек қабілеттеріне сипаттама береді.

50. Жылдың соңындағы білім алушыға берілген мінездеме даралығының келесі жақтарын ашып көрсетеді:

- 1) музыкалық қабілеттерінің деңгейі (естуі, ырғақ, жады);
- 2) білім алушының аталған аспапқа деген орындаушылық аппаратының сәйкестігі;
- 3) аспапқа икемделу деңгейі;
- 4) жалпы дамуы, эмоциялығы, қабылдауы, реакциясының жылдамдығы;
- 5) музыкамен айналысуға көзқарасы;
- 6) еңбекке қабілеттілігі, жинақылығы;
- 7) өз бетінше жұмыс істеу білігі;
- 8) мәтінді талдаудағы сауаттылық дәрежесі;
- 9) музыкалық шығармаларды меңгеру жылдамдығы;
- 10) жылдың соңындағы жетістіктері;
- 11) білім алушының музыкалық-техникалық дамуындағы кемшіліктері және оларды жеңу бойынша міндеттері.

51. Білім алушыны сипаттауда мақсатқа жетуге ұмтылуы, көркемдік қиялының болуы, аспапты еркін игеруі, техникалық жағынан еркіндігінің болуы сияқты жеке қасиеттері көрсетіледі.

52. Өзіндік сабақтар ұдайы және жүйелі түрде жүргізіледі. Жұмыс көлемі балалардың жалпы білім беру бағдарламаларын игеруімен қатар үй тапсырмасына дайындалуға кететін уақыт шығынын ескеріліп анықталады.

53. Жеке үй тапсырмасы бірнеше рет жүргізіліп, педагогтің ұсынымдарына сәйкес құрылады. Бірінші кезекте түрлі техникалық тәсілдерді пайдаланып, ең күрделі музыкалық эпизодтар пысықталады.

Педагог білім алушының ақыл-ой және физикалық мүмкіндіктеріне байланысты қандай да бір шығармаға жұмсалатын уақытты анықтайды.

54. Білім алушының өз бетінше жүргізетін сабақтарын белсендіру үшін сабақтың келесі формалары қолданылады:

1) өзінің орындауын талдау (білім алушы өзінің ойнауын бағалайды, жіберілген қателіктерін белгілейді);

2) білім алушың күнделігіне шығармамен жұмыс істеуге қатысты педагогтің маңызды ұсынымдарын жазу;

3) үй тапсырмаларын орындау туралы ауызша есеп беру (білім алушы қиындықтар туралы және оларды жою туралы айтады).

55. «Дәстүрлі ән айту» пәнінің «Этносольфеджио», «Қазақ музыка әдебиеті», «Әлемдік музыка әдебиеті», «Ұжымдық музыка ойнау» пәндерімен пәнаралық байланысы білім алушының түрлі көркемдік түсініктерді тұтас түсінуге итермелейді.

56. 1 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) «ноталық стан», «қазақтың дәстүрлі әні», «дәстүрлі ән айту», «динамикалық дыбыстар», «кварта» (оң бұрау), «квинта» (теріс бұрау), «диапазон», «дыбыс реңкі» (тембр) – түсініктері қалыптасады;

2) әншілік тыныс алу және дауыстың дұрыс әншілік дыбысталу негіздері қалыптасады. Домбырада ойнау білігі, әндерді ойнау тәсілдері қалыптасады;

3) білім алушы 10-15 музыкалық шығарма үйретіледі.

57. 1 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-бейнелі ойлау мен музыкалық есту қабілетін қалыптастыру және дамыту.

2 -тақырып. Әлем музыкасы туралы әңгіме.

3-тақырып. Қазақтың ұлттық өнері туралы әңгіме.

4-тақырып. Ноталық станмен танысу.

5-тақырып. Халық әндерін орындау ерекшеліктерімен танысу.

6-тақырып. Халық әндерін дәстүрлі нақышта орындайтын мектептер.

7-тақырып. Халық әндерін дәстүрлі нақышта орындайтын мектептердің ерекшеліктері.

8-тақырып. Дәстүрлі ән айту мектебінің көрнекті өкілдері.

9-тақырып. Аспап және оның құрылымымен таныстыру. Аспаптың негізгі бөліктері: шанағы (корпус)-тиегі, резонатор, мойыны, бағыттау түймелері; құлағы – күйге келтіру тетігі. Аспапты 1 октавада ре соль-ге келтіру. Домбырада ойнау тәсілдері: қолдың барлық саусақтарымен ішекті қағып ойнау және ішектерді шертіп ойнау.

10-тақырып. Ойын барысында дұрыс орнығу, оң және сол қолды қою. Аспапты дұрыс орнықтыру. Саусақтарды домбыраның мойнына

және ноталық станға орналастыру. Аспаптың мойнындағы дыбыстардың орналасуы.

11-тақырып. Домбырада ойнаудың дәстүрлі тәсілдерін (штрихтарын) көрсету және білім алушылардың оларды меңгеруі. Жоғары-төмен қағуды орындау. Аппликатура. 2/4.

12-тақырып. Домбырада ойнаудың түрлі тәсілдерін меңгеруге арналған жаттығулар.

13-тақырып. Аспапты күйге келтіруді үйрету. Мойын құлақтарын күйге келтіру.

14-тақырып. Дауыс аппаратын дайындау. Әншілік дауыстың (диапазон) дыбыстық көлемі, дауыс бояуы (тембр, тесситура).

15-тақырып. Баланың дауыс аппаратымен жұмыс.

16-тақырып. Дауысты қоюға арналған жаттығулар.

17-тақырып. Дұрыс тыныс алу. Дұрыс тыныс алудың элементтері. Вокалға арналған тыныс алу жаттығулары.

18-тақырып. Домбыраның сүйемелдеуімен вокалға арналған жаттығуларды орындау.

19-тақырып. Музыкалық есту қабілетін дамыту.

20-тақырып. Білім алушының мүмкіндіктерін ескере отырып, репертуарды таңдау. Музыкалық материалды тыңдау және танысу. Әуендерді жаттау, домбырада дыбыстарды шығару.

21-тақырып. Балалар әндері. Халық әндері және заманауи Қазақстан композиторларының әндері.

58. 1 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

1 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) қазақ музыка мәдениеті тарихының ерекшеліктерін біледі;
- 2) дәстүрлі ән туралы түсініктері болады;
- 3) музыкалық аспапты (домбыра), оның құрылымын біледі, өз бетінше аспапты күйге келтіре алады;
- 4) ойын барысында дұрыс отыруды, оң қол мен сол қолды қоюды біледі;
- 5) естуі бойынша домбыраны ажыратады;
- 6) терминдер мен түсініктерді біледі: ноталық стан, ноталардың ұзақтығы, аппликатура, ауыспалы штрих, пунктирлі штрих, жоғары, төменгі қағыс;
- 7) аспаптың мойнындағы дыбыстардың орналасуын біледі;
- 8) шағын шығарманы нота бойынша талдай алады;
- 9) жаттығуларды ноталық дәптерге жазуды, аспапта парақтан оқуды, техникалық жаттығуларды ойнауды біледі;
- 10) дәстүрлі ән мектептері туралы түсінігі бар;
- 11) халық әндерін дәстүрлі нақышта орындау мектептерінің ерекшеліктерін біледі;

- 12) дәстүрлі ән мектептерінің өкілдерін біледі;
- 13) дәстүрлі ән мектептерінің ерекшеліктерін біледі;
- 14) домбыраның көркемдік-орындаушылық мүмкіндіктерін біледі;
- 15) жеңіл музыкалық шығарманы орындай алады;
- 16) естуді бақылауды тәрбиелеу дағдыларына және музыкалық шығарманы орындау процесін басқару білігіне ие;
- 17) домбыраның сүйемелдеуімен әндерді орындайды;
- 18) орындаудың көркемдік-мәнерлі құралдарын біледі және практикада қолдана алады;
- 19) орындалатын музыкалық шығармаларды талдай алады;
- 20) домбырада ойнаудың түрлі тәсілдерін біледі;
- 21) музыкалық шығармаларды жаттау әдістері мен орындаушылық қиындықтармен жұмыс тәсілдері туралы түсініктері қалыптасқан;
- 22) музыкалық есте сақтау жадын дамыту;
- 23) байқаулық өнер көрсету дағдыларына ие.

59. 2 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) білім алушы «дауыс аппараты» түсінігімен, әншілік дауыстың негізгі қасиеттерімен (диапазон, тесситура, күш, тембр) танысады, ән айту процесіндегі әншілік ұстаныммен, негізгі вокалдық дағдылармен танысады;

2) есту дағдылары, артикуляция, эмоциялық мәнерлі дағдылары, әншілік дауыстың негізгі қасиеттері (сынғырлаушылығы, қалықтаушылығы, тембрінің қалыптылығы), нотаны оқу дағдалары қалыптасады;

3) домбырада ойнау техникасын меңгеру, домбыраның сүйемелдеуімен әндерді орындау, дәстүрлі әндер мен ән тектес күйлерді орындауды меңгеру жалғастырылады.

60. 2 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Әншілік дағдыларды дамыту. Әншілік нұсқау, дауыс аппаратының құрылымы, дауыс гигиенасы. Ән айту барысындағы дененің қалпы. Балаларды вокалдық дамыту ерекшеліктері мен вокалдық жаттығулар кешені. Балалардың жеке ерекшеліктерінің есебі. Вокалдық жаттығулар – білім алушылардың вокалдық дағдыларын дамыту құралы. Балаларға дәстүрлі әндерді үйрету процесі.

2-тақырып. Ән айтуды домбырамен сүйемелдеу техникасын дамыту. Ақындық мелодиялық формула (ән-шақыру).

3-тақырып. Өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің әндерін орындауға үйрету. Қазақтың дәстүрлі әндерін орындаудың ерекшеліктері. Халық әндерін орындау дағдыларын қалыптастыру.

4-тақырып. Мазмұны және көлемі жағынан күрделі әндерді орындауға үйрету.

5-тақырып. Әуендерді домбыраның сүйемелдеуімен орындау техникасына оқыту. Педагогпен ансамбльде ойнау. Сүйемелдеуді тыңдау білігі. Әуеннің интонациялық мәнерлілігі. Жатық әуен. Музыкалық фраза мен музыкалық тепе-теңдікке қол жеткізуді жасау.

6-тақырып. Әнді орындағанда дыбыс, дыбыстық бояулар (mp, p, mf, f, ff т.б.).

7- тақырып. Тыныс алу. Баланың дауыс аппаратымен жұмыс.

8-тақырып. Дауыс гигиенасы.

9-тақырып. Дауыс мүмкіндіктерін жетілдіру.

10-тақырып. Ән айту кезіндегі дауысты қою. Дұрыс тыныс алу, тыныс алу және тыныс шығару жаттығулары, дыбыс шығару.

11- тақырып. Артикуляция, дауыс аппаратын дайындау және дамыту.

12- тақырып. Сахна мәдениетін қалыптастыру.

61. 2 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

2 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) дауыс аппаратының құрылымын біледі және дауыс гигиенасын сақтайды;

2) ән айту кезінде дене қалпын бақылап тұрады;

3) тыныс алу жаттығуларын біледі, дауыс гигиенасын сақтайды, кешенді вокалдық жаттығуларды орындайды;

4) әнді домбырамен сүйемелдеу техникасын біледі және дамытады;

5) қазақтың дәстүрлі әндерін орындау ерекшеліктерін біледі және оларды орындау дағдыларына ие болады;

6) халық әндерін дәстүрлі орындау ерекшеліктерін біледі және дәстүрлі әншілік нақышты меңгереді;

7) құрамы мен мазмұны күрделі әндерді орындайды;

8) домбыраның сүйемелдеуімен әуендерді орындау техникасы дағдыларына ие;

9) педагогпен ансамбльде ойнай алады;

10) музыкалық шығарманы орындау барысында домбыраның сүйемелдеуін естиді, әуендердің мәнерлілігі мен байсалдылығын біледі;

11) ән айту кезінде дауысты қояды бақылайды;

12) домбырада «ән шырқау» штрихын біледі;

13) орындалатын әуендерді талдай алады;

14) музыкалық, әншілік және орындаушылық дағдыларға ие;

15) домбыраның сүйемелдеуімен ән орындау барысында дыбыс тазалығын, дыбыс сапасын, ырғақты бақылай алады.

16) қарапайым ноталық үлгілерді парактан оқи алады;

- 17) ноталық мәтінді талдайды;
- 18) мәні жағынан түрлі музыкалық екпіндерді ажырата алады;
- 19) өз бетімен домбырада ойдан музыканы шығара алады;
- 20) әнді орындау барысында барлық диапазонда дауыстың қалыптылығын сақтайды;

21) сахна мәдениетін біледі.

62. 3 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) музыкалық-теориялық, вокалдық білім, білік және дағдылардың әрі қарай қалыптастыру жалғастырылады, білім алушылар дауыс аппаратының түрлі бөліктерінің қызметтерімен танысады, тыныс алумен жұмыс (әншілік тыныс, тыныс алу гимнастикасы туралы түсінік), дыбыспен жұмыс жалғастырылады (дауыстыларды айту, дауыссыздарды шығару, дыбыс жүргізу сипаты, дыбыс шабуылы, дауыстың жоғары позициясы) артикуляциялық аппаратты дамытуға арналған сөйлеу және вокалдық жаттығулар жүргізіледі;

2) вокалдық дағдылары дамиды, дәстүрлі әндерді меңгеруде дауыстың дара бояулары анықталады, өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің әншілік нақышына тән штрихтық техника меңгеріледі, орындаушылық шеберліктері, аспаппен сүйемелдеу техникасы жетілдіріледі;

3) білім алушылар қазақтың дәстүрлі әндерін жаттайды, оларды домбырамен сүйемелдеп орындайды, ән айту кезінде өзін бақылайды.

63. 3 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Қазақ халық әншілік шығармашылығының дәстүрлері. Қазақ халық әншілік шығармашылығындағы өңірлік ән мектептерінің өзгешеліктері. Халық әндерін дәстүрлі орындаудың ерекшелігі.

2-тақырып. Әншілік мектептің мақамына тән штрихтық техникаға оқыту.

3-тақырып. Домбыра сүйемелінің дәстүрлі штрихтары. Домбыраның дыбыс аумағы (регистрі).

4-тақырып. Дыбыспен жұмыс (дауыстыларды айту, дауыссыздарды айту, дыбыс жүргізу сипаты, дыбыс шабуылы, дыбыстың жоғары позициясы). Әннің мәтінімен жұмыс.

5-тақырып. Дәстүрлі әндерді орындау ерекшеліктері.

6-тақырып. Аспапты сүйемелдеу, әнге кіріспе, ән-шақыру қайырымдары және қайырмалар.

7-тақырып. Ән айтудағы дауыс динамикасы (mp, p, mf, f, ff и др.).

8-тақырып. Жас әншінің аспап сүйемелдеуімен орындаушылық шеберлігін жетілдіру.

9-тақырып. Өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің әндерін орындау ерекшеліктерімен танысу.

10-тақырып. Өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің әншілік мақамына тән сипаттағы штрихтық техниканы оқыту.

11-тақырып. Аспаппен сүйемелдеу – халық әндерінің ажырамас бөліктері.

12-тақырып. Білім алушының дауыс аппаратын дамыту, дауыс шығару процесі.

13-тақырып. Вокалдық дағдылар. Тыныс алумен жұмыс (әншілік тыныс, тыныс алу гимнастикасы туралы түсінік). Сөйлеу мен ән айтудағы артикуляция қағидаты (артикуляциялық аппаратты дамытуға арналған сөйлеу және вокалдық жаттығулар). Дыбыспен жұмыс (дауыстыларды айту, дауыссыздарды айту, дыбыс жүргізу сипаты, дыбыс шабуылы, дыбыстың жоғары позициясы). Әннің мәтінімен жұмыс.

14-тақырып. Әншілік дауысты бөлу және әншілік дауыстың дыбыс аумағы (Бас және кеуде дыбыс аумақтарын дамытуға арналған жаттығулар есебінен әншілік диапазонды кеңейту).

15-тақырып. Есту мен дауыс арасындағы үйлесімділік (интонацияның тазалығы, дұрыс әншілік позицияны жасауға арналған жаттығулар).

16-тақырып. Дауыс кемшіліктері және оларды жою (тамақ және мұрын шығаратын дыбыстар, дыбысты бөлу, кемшіліктерді жоюға арналған жаттығулар).

64. 3 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

3 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) қазақ халық әндерін дәстүрлі орындау ерекшеліктерін біледі;
- 2) ән мектептерінің өкілдерінің шығармашылығын біледі;
- 3) қазақ халық әншілік шығармашылығы мектептерінің өңірлік ерекшеліктерін біледі;

2) қазақтың дәстүрлі әндерінің мақамына тән сипаттағы штрихтық техниканы біледі;

3) дәстүрлі ән мектептерінің өкілдерінің репертуарынан 10-15 әнді орындай алады;

4) дәстүрлі ән мектептерінің дәстүрлі ән айту ерекшеліктерін біледі және дәстүрлі әншілік мақамды меңгеруді жалғастырады;

5) музыкалық аспапта ойнау техникасын дамытады және жетілдіреді;

6) көркем-шығармашылық мәнерлілік құралдарын оқып-үйрену, меңгеру және практикада қолдану негізінде музыкалық шығарманы көркем орындау дағдыларын дамыту;

7) дауыс аппаратының құрылымы мен оның міндеттерін біледі;

8) әншілік дауысты сақтау ережелері мен гигиенаны сақтайды;

9) қалыпты, еркін, дауыс шығаруда қатысатын барлық жүйелердің табиғи үйлесуіне ықпал ететін тынысты қолдана алады;

10) барлық дауыс шығарушы жүйенің еркіндігі мен үйлесімділігін болжайтын вокалдық техниканы, түрлі артикуляциялық-штрихтық техниканы, дауыстың икемділігі мен техникалығын, резонаторлармен, барлық диапазондағы дауыстың қалыптылығын, тембрдің байлығын пайдала алуды біледі;

11) шығарманың көркемдік бейнесі мен мәнін анықтау және ашу үшін музыкалық мәнерлілік құралдары мен вокалдық техниканы пайдаланады;

12) ән репертуарын өз бетінше таңдау, талдау, орындау және жинақтау дағдыларына ие;

13) сахналық бейне, жанры, сипаты, жағынан түрлі шығармаларды жеке орындаумен жұмыс істей алады;

14) концерттік өнер көрсету дағдыларына ие.

65. 4 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) алған музыкалық-теориялық, вокалдық білім, білік және дағдылары қайталанады, бекітіледі және әрі қарай тереңдетіледі;

2) музыканы есту қабілеті, есте сақтауы мен зейіні, ырғақтық сезімі, есту зейіндері дамытылады, дикциямен жұмыс, тыныстың дұрыстығын, дыбыс сапасын бақылау жұмысы әрі қарай жалғастырылады;

3) түрлі эмоциялар, сезімдер арқылы шығармалардың көркемдік мәні мен мазмұнын жеткізу біліктері дамиды;

4) оң қолмен дыбыс шығару тәсілдеріне –қағыс, квинтада айтуға оқыту жалғастырылады, балалардың жас ерекшеліктері мен дауыс регистрлерінің мүмкіндіктері ескерілген репертуармен жұмыс жалғастырылады.

66. 4 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Өңірдің әншілік дәстүрлері. Танымал өкілдері.

2-тақырып. Біржан сал Қожағұлұлының әншілік шығармашылығы.

3-тақырып. Жаяу Мұса Байжанұлының әншілік шығармашылығы.

4-тақырып. Ақан серінің әншілік шығармашылығы (Ақжігіт Қорамса ұлы).

5-тақырып. Абай (Ибраһим) Құнанбайұлының музыкалық мұрасы.

6-тақырып. Үкілі Ыбырай Сандыбайұлының әншілік шығармашылығы.

7-тақырып. Естай Беркімбайұлының әншілік шығармашылығы.

8-тақырып. Мәди Бәпиұлының әншілік шығармашылығы.

9-тақырып. Тайжан Қалмағамбетовтің әншілік шығармашылығы.

10-тақырып. Әсет Найманбайұлының әншілік шығармашылығы.

11-тақырып. Өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің мақамы аясында орындаушылықты дамыту. Домбыра сүйемелінің күрделі штрихтарын меңгеру.

67. 4 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

3 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) ән айту барысында тыныс алуды дұрыс қолдана алады;
- 2) вокалға арналған тыныс алу жаттығуларын орындай алады, тыныс алуды бекіту бойынша жұмыс істейді;
- 3) әнді айту барысында дикцияны, тынысты, дыбыс сапасын бақылай алады;
- 4) музыкалық есту қабілеті, жады, зейіні дамыған;
- 5) Дыбыс ұзақтықтарын санау ретін жаза алады, музыкада қалыптасқан метрлік соғу (метрическая пульсация) сезімін дамытады, оларды ән айту кезінде қол қимылдары мен дауыс арқылы жеткізеді;
- 6) дауыс аппаратымен жұмыс істейді;
- 7) аудио, видеожазбаларды тыңдап, кейін әндерді орындай алады;
- 8) дәстүрлі әндерді айту дағдыларын дамытады;
- 9) өңірдің домбыра қағыстарын еркін ойнай алады;
- 10) дәстүрлі әндерді орындау нақышында 10-15 әнді орындай алады;
- 11) қазақтың дәстүрлі әндерін орындаудағы өзіндік стилімен жұмыс істейді;
- 12) әннің сипатына тән тыңдармандардың көңіл-күйін қалыптастыра алады;
- 13) ән айту процесінде назар қоюды біледі;
- 14) сахна мәдениетін біледі және сақтайды, қимылдардың үйлесімділігін қалыптастыруға бағытталған сахна қозғалыстарымен жұмыс істейді;
- 15) Жаяу Мұса Байжанұлы, Ақан сері (Ақжігіт Қорамсаұлы), Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы, Үкілі Ыбырай Сандыбайұлы, Біржан сал Қожағұлұлы, Естай Беркімбайұлы,

Мәди Бәпиұлы, Тайжан Қалмағанбетұлы, Әсет Найманбайұлының әншілік шығармашылықтарын біледі;

16) дәстүрлі әндердің жазылу тарихын, қазақ халық әндерін дәстүрлі ән нақышында айтатын орындаушыларды біледі.

68. 5 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) әншілік дауыс және оның пайда болу тәсілдері туралы вокалдық-есту түсініктерін жетілдіру жұмыстары, есту зейіндері, қабылдайтын және шығаратын дыбысталудың сапасын өзі бақылауды қалыптастыру жалғастырылады;

2) білім алушылар өңірлік мектептердің орындау нақыштарымен танысады, домбырамен сүйемелдеу техникасын жетілдіреді (қағыстарды шарықтау), орындаушы дауысының дыбысталуы және домбыра үнінің үйлесімді дыбысталуына талпына отырып, әндерді орындау шеберлігін көтеру;

3) білім алушы әр дәстүрлі мектептен бір терме, халық композиторларының, Қазақстанның заманауи композиторларының 10 әнін меңгереді.

69. 5 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Ноталарды парақтан оқу дағдыларын қалыптастыру.

2-тақырып. Дұрыс әншілік тыныс дағдыларын қалыптастыру.

3-тақырып. Көркемдік нәтижеге қол жеткізудің қажетті құралы ретінде домбырада ойнау техникаларын қалыптастыру, дамыту және жетілдіру. Домбырада ойнау тәсілдерін бекітуге арналған жаттығулар. Домбырада *ән шақыру, тыныс, сабақтас, тыныстама* қағыстарын ойнау дағдыларын дамыту.

4-тақырып. Домбыраның сүйемелдеуімен ән айту барысындағы орындаушылық дағдыларды дамыту.

5-тақырып. Дауыс диапазонын дамыту. Дауыс диапазонын дамытуға арналған жаттығулар.

6-тақырып. Музыкалық аспаптарда ойнау дағдыларын дамыту. Музыкалық аспаптарда ойнаудың кәсіби орындаушылық дағдыларын дамыту.

7-ақырып. Қазақ халық әндерінің музыкалық-теориялық сараптамасы.

8-тақырып. Дәстүрлі әнді орындау білігі мен дағдыларын қалыптастыру.

9-тақырып. Қазақтың дәстүрлі әндерін мәнерлі және эмоциялы орындау бойынша жұмыс.

10-тақырып. Батыс Қазақстанның ән мектептері. Өңірлік ерекшеліктері бар дәстүрлі әндер үйрету.

11-тақырып. Алтай-Тарбағатай дәстүрлі ән мектептерінің әндері. Дәстүрлі әндердің өңірлік ерекшеліктері.

12-тақырып. Сырдария өңірінің әншілік өнері. Әндердің өңірлік ерекшеліктері.

13-тақырып. Маңғыстау өңірі әндерінің өңірлік ерекшеліктері.

14-тақырып. Нақышы, әндердің ладтық-интонациялық құрылымдары. Өңірлік әндер құрылымының, әуезділігінің, диапазоны мен орындау ерекшеліктері. Дәстүрлі қазақ әндерін аспаппен сүйемелдеу. Әндердің көркемдік мазмұны.

15-тақырып. Халық композиторларының шығармалары.

16-тақырып. Музыкалық терминдер.

17-тақырып. Ән тектес күйлерді орындау.

18-тақырып. Жоғары және төменгі дауыстар. Дауыстың жоғары позициясы. Дыбысталудың жоғары позицияларының шарттары мен кейбір тәсілдері. Дауыстық дыбыстар. Резонаторлар.

19-тақырып. Концерттік-орындаушылық қызметі. Жобалық-зерттеу қызметі. Балаларды байқаулар мен фестивальдерге дайындау және қатыстыру.

70. 5 сыныптың бағдарламаларын игеруден күтілетін нәтижелер.

5 сыныпта оқу жылының соңында білім алушысы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) ноталарды парақтан оқи алады;
- 2) дұрыс әншілік тыныс алу дағдыларына ие;
- 3) домбырада ойнау тәсілдерін бекітуге арналған жаттығуларды біледі;
- 4) көркемдік нәтижеге қол жеткізу үшін қажетті құрал – домбырада ойнау техникаларына ие;
- 5) домбырада *ән шақыру, тыныс, сабақтас, тыныстама* қағыстарын орындай алады;
- 6) домбыраның сүйемелдеуімен ән айту барысындағы орындаушылық біліктерге, дағдыларға ие;
- 7) дауыс диапазонын дамытуға арналған жаттығуларды біледі және дауыс диапазонын дамытады;
- 8) қазақ халық әнін талдай алады;

9) домбыраның сүйемелдеуімен өңірлердің әншілік мектептерінің сипатына тән дәстүрлі әндерді айту дағдыларына ие;

10) қазақ дәстүрлі әндерін мәнерлі және эмоциялы орындауға тырысады;

11) өңірлік әншілік мектептердің нақышын, әндерінің құрылымын, құрылымдарындағы ерекшеліктерін, әуезділігін, диапазоны мен орындаушылығын біледі;

12) халық композиторларының шығармаларын біледі;

13) музыкалық терминдерді біледі;

14) күйлерді өңірлік мектептердің сипаттарына тән орындау әдістерін біледі;

15) ырғақ элементтерін қолдануды және музыкамен қозғалуды біледі;

16) концерттерде өнер көрсету дағдыларына ие.

71. 6 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) музыкалық есту қабілетін, есту түсініктерін, музыкалық-теориялық білімдерін әрі қарай жетілдіру және дамыту жалғастырылады, ығарманың көркемдік мазмұны мен формаларын қабылдау және түсіну жұмыстары, әндерді жеке орындаушылық түсіндірумен, орындау мәдениетімен, шығармашылық еркіндікпен, әртістікпен жұмыс жалғастырылады.

2) халық күйлерін, Арқа, Жетісу, Батыс өңірлерінің халық композиторларының күйлерін орындау техникасы меңгеріледі.

72. 6 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің орындаушылық ерекшелігін сақтай отырып, дәстүрлі әндерді жаттау.

2-тақырып. Дәстүрлі әндерді жаттау. Суырып салу өнері.

3-тақырып. Дәстүрлі әндерді жаттау. Әншілік дауысты, дыбыс сүйемелін, резонаторлардың үйлестірілген жұмысын, дұрыс дыбыс шығару және дыбыс жүргізудің алуан түрлерін, дауыстың дыбысталу сапасын жетілдіруді (тембр, жоғары дыбысты және динамикалық диапазон, вокалдық епін жасау, дауыстың қозғалмалылығы, дұрыс ән айту артикуляциясы және дикцияның тазалығы), эмоциялық-көркемдік мәнерлілікті, шығармаларды нақты жеткізуді ұйымдастыру ретінде вокалдық-техникалық және музыкалық-орындаушылық дағдыларын меңгеру.

4-тақырып. Музыкалық есту қабілетін, музыкалық-теориялық білімді, вокалдық техниканың барлық түрлерін әрі қарай жетілдіру және дамыту. Ән айту аппаратының еркіндігі мен үйлесімділігі. Дауыс

шығаруға қатысатын барлық жүйелердің табиғи үйлесімділігіне ықпал ететін қалыпты, еркін тыныс алуға ие болу.

5-тақырып. Дыбыстың вокалдық сапасы мен әсемдігі. Тембрлік бояулардың түрлілігі, артикуляциялық-штрихтық техникасы, дауыстың икемділігі, қозғалғыштығы және шеберлігі, резонаторларды пайдалану білігі, барлық диапазондағы дауыстың қалыптылығы.

6-тақырып. Шығарманың көркемдік мазмұны мен формасын қабылдау және түсіну бойынша жұмыс, әндерді жеке орындау, орындау мәдениеті, шығармашылық еркіндік, әртістік бойынша жұмыс. Білім алушының ішкі көріністерін, елестерін дамыту, орындалып отырған әндердің эмоциялық-мәндік күйіне ену.

7-тақырып. Жалпы және музыкалық дүниетанымды дамыту. Ән репертуарын талдау дағдылары. Әннің диапазоны, тесситура. Әуендердің шығу сипаты. Вокалдық-техникалық қиындықтар. Эстетикалылығы және сахна мәдениеті. Ақынның қозғалыстары мен сахналық бейнесі.

73. 6 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

6 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыға ие болады:

1) дауыс аппаратының құрылымы мен оның қызметтерін біледі (тыныс алу мүшелері, дыбысты қалыптастыру мүшелері, дыбыс шығару мүшелері);

2) әншілік дауыстың гигиенасын сақтайды;

3) дыбыс шығаруға қатысатын барлық жүйелердің табиғи үйлесімділігіне ықпал ететін қалыпты, еркін тыныс алуды пайдалана алады;

4) барлық дыбыс құраушы жүйенің еркіндігі мен үйлесімділігін, артикуляциялық-штрихтық техниканың түрлілігін, дауыс шеберлігін, резонаторлармен жұмыс істеу білігін, барлық диапазондағы дауыстың қалыптылығын, тембрдің байлығын болжайтын дамыған вокалдық техникасы бар;

5) аңыз-әндердің пайда болу тарихын, қазақтың дәстүрлі әндерін орындау нұсқалары мен ерекшеліктерін біледі;

6) қазақ халық әндерін дәстүрлі ән нақышында орындай алады;

7) өңірлік ән мектептеріне тән домбыраның сүйемелдеуімен дәстүрлі әндерді орындау дағдыларына ие;

8) өңірлік ән мектептерінің әндерінің нақышын, әндердің құрылымын, әемділігін, диапазонын және орындаушылығын біледі;

9) қазақтың дәстүрлі әндерін домбыраның сүйемелдеуімен және сүйемелдеусіз еркін, мәнерлі және эмоциямен орындайды.

74. 7 сыныптағы бағдарламалық талаптар:

1) музыкалық-теориялық білімді, дәстүрлі ән айту нақышын меңгеруді жетілдіреді, домбырада ойнау техникаларын, ойдан шығару және суырып салу дағдыларын меңгеру жалғастырылады;

2) білім алушы халық композиторларының, Қазақстанның заманауи композиторларының 5-6 жеңіл әндерін немесе дәстүрлі мектептердің 11-12 әндерін (ән, жыр, терме-толғау, желдірме) үйренеді.

75. 7 сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

1-тақырып. Жеке орындаушылық мақамын құру бойынша жұмыс. Концерттік нөмірлерді әзірлеу және құру. Фонограммамен өзіндік жұмыс. Ән репертуарын студиялық жазбаларымен жұмыс.

2-тақырып. Дәстүрлі әндерді жаттау. Есту мен дауыс арасындағы үйлесімділік. Интонацияның тазалығы, дұрыс ән айту позициясын жасауға арналған жаттығулар.

3-тақырып. Аспаппен сүйемелдеу. Домбырада ойнау тәсілдері. Домбырада ойнау тәсілдерін бекітуге арналған жаттығулар. Жоғары, төмен шерту. Ауыспалы, үзік-үзік. Дауыс вибрациясы. Бір ішекте шертіп ойнау. Соққылардың амплитудасы. Әуенді айта отырып шапшаң ойнау. Домбыраны сүйемелдеумен әндерді орындау.

4-тақырып. Әуендер мен домбыра дыбысын байланыстыратын қағыстар: ән шақыру, сабақтас, тыныс, тыныстама және түйіндеу қағыстар.

5-тақырып. Дәстүрлі әндерді орындау. Регистрлерді дамытуға арналған жаттығулар есебінен ән айту диапазонын кеңейту. Сөйлеу дауысын қою бойынша жұмыс. Тыныс алумен, артикуляциямен, резонанциялаумен, мәнерлілікті дамытумен және дауыс икемділігімен жұмыс. Дауыс аппараты.

6-тақырып. Дәстүрлі әндерді жаттау. Ән репертуарын тандау, талдау, орындау және жинақтау.

7-тақырып. Халық күйлері. Халық композиторларының күйлері. Күйлерді жаттау.

8-тақырып. «Қазақтың дәстүрлі 1000 әні» антологиясы. Ә.Қашаубаев, Ж.Елебеков, М.Ержанов, Ж.Кәрменов, Қ.Байбосынов, А.Исатаева, К.Төленбаеваның үн таспа, бейне таспаларын тыңдау.

76. 7 сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

7 сыныпта оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыға ие болады:

1) өңірлік ән мектептерінің нақышын, құрылымының ерекшеліктерін, әуезділігін, диапазонын және әндерді орындаушылығын біледі;

2) музыкалық терминтерді біледі;

3) күйлерді орындаудың өңірлік ән мектептеріне тән дәстүрлі әдістерін біледі;

4) суырып салу дағдыларына ие (тыңдап отырып, домбыраға түсіру, суырып-салма қасиеттерін дамыту);

5) әуенді өзі ойдан шығара алады;

6) шығарманың көркемдік мәні мен бейнесін анықтау және ашу үшін музыкалық мәнерлілік құралдары мен вокалдық техниканы пайдалана алады;

7) ән репертуарын өз бетінше таңдау, талдау, орындау және жинақтау бойынша қалыптасқан дағдыларға ие;

8) Сахналық бейне жасаумен, шығармаларды орындау даралығымен өз бетімен жұмыс істей алады;

9) концерттерде өнер көрсету дағдыларына ие;

10) ән репертуарын студияда жазу бойынша өз бетімен жұмыс істеу дағдыларына ие.

77. Үлгерімді бақылаудың мақсаты білім алушының білім беру бағдарламасын игерудегі нәтижелілігін анықтау болып табылады.

Білім алушылардың бағдарламаны игеруін бақылау тыңдалым, техникалық сынақ, академиялық концерт түрінде, қорытынды аттестаттау – емтихан түрінде іске асырылады.

78. Аттестаттау формасы және білім алушылардың сыныптар бойынша көрсетілімдеріне қойылатын бақылау-бағдарламалық талаптары:

1) 1 сынып – бірінші тоқсанда: тыңдалым (қолды қою, ноталық сауатты, домбыраның құрылысын білу), екінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні), үшінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні), төртінші тоқсанда: технический сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні).

2) 2 сынып – бірінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), екінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні), үшінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), төртінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні);

3) 3 сынып – бірінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), екінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні), үшінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), төртінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні);

4) 4 сынып – бірінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), екінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні), үшінші тоқсанда: академиялық концерт (1 халық әні, Қазақстан

композиторларының 1 әні), төртінші тоқсанда: техникалық сынақ (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 2 әні);

5) 5 сынып – бірінші тоқсанда: тыңдалым (1 халық әні, қазақстан композиторларының 1 әні), екінші тоқсанда: тыңдалым (1 халық әні, Қазақстан композиторларының 1 әні), үшінші тоқсанда: тыңдалым (1 халық әні, халық композиторларының 2 әні, Қазақстан композиторларының балаларға арналған 1 әні, өңірлік әншілік мектептердің 2 халық әні), төртінші тоқсанда: бітіру емтиханы (1 халық әні, Қазақстан композиторларының балаларға арналған 1 әні, өңірлік әншілік мектептердің 2 халық әні).

79. Музыкалық білім беруде оқыту нәтижелерін бақылау өлшемшарттары пән бойынша ағымдық үлгерім нәтижелерінен және концерттік көрсетілімдерден алған бағаларынан тұрады.

Педагог білім алушының жұмысын бағалау кезінде келесі өлшемшарттарды ескереді:

ойын кезінде дұрыс отыру, оң және сол қолды қою, аспапты дұрыс қою, домбыраның мойнына және ноталық станға саусақтарды орналастыру; білім алушының дауысына сәйкес халық әнін орындаудың көркемдік деңгейі; әннің әуені мен домбыраның дыбысталуының үйлесімділігі; өңірлік ән айту нақышында халық әндерін орындау;

вокалдық-техникалық және орындаушылық шеберлігін бағалау кезінде интонация сапасы, дикция нақтылығы мен мәтінді айтуда ой елегінен өткізе білуі, ырғақтылық, әншілік диапазонының кеңдігі, фразировкалау көрнекілігі, серпінді реңктер, тембр ашықтығы, сезімі мен орындау мәнері, микрофонды меңгеруі бағаланады;

шығарманың көркем орындалуын бағалауда шығарманың көркемдік бейнесін берудегі шешім ерекшелігі және сахналық ұсыну, әртістік, пластика, орындаушылық еркіндік ескеріледі;

білім алушының дауысты және аспапты тиісті деңгейде меңгеруі, орындалатын шығарманың көркемдік бейнесін толық және дәлелді ашуы, орындаушылық интерпретацияда орындалатын шығарманың стилін түсінуі және көрсете алуы.

80. Бағалау өлшемшарттары:

1) «5» (өте жақсы) бағасы:

әншіліктің қыры – аспаппен ән салуды еркін меңгеру, әншілік аппаратты еркін игеруі, дауыста дәстүрлі және табиғи үнінің болуы, дұрыс әншілік тұғыр, дауыс ауқымының кең болуы, дыбысты интонациялау тазалығы, жоғары (бас) орта және төменгі (кеуде) регистрлерді байланыстыра орындау, әншілік дауыста тембрлік бояудың ерекше болуы, дұрыс тыныс алу, аспаппен дауысты еркін үйлестіре орындау;

аспаппен сүйемелденуі – өңірлік дәстүрлі ән мектептерінің аспапта (домбырада) дәстүрлі қағыс үлгілерінің болуы, әнді

орындағанда аспаппен сүйемелденуінің еркін болуы, түйдек, күре, қара қағыстарды еркін меңгеру, ән басталар алды, ән шақыру (шақырғы), шумақ және тармақтар арасында орын алатын тыныс, сабақтас, тыныстама қағыстарды еркін игеру;

дағдыларын жетілдіру – нюанстардың негізгі тәсілдерін меңгеруі, есту қабілетін өз бетінше бақылау, ноталық мәтінді дәл оқу және білу, шығарманың көркемдік бейнесін ашу, көркем, әртістік жағынан орындауы, дикция, артикуляциялық аппаратты еркін игеруі, музыкалық көрнекілік құралдарын поэтикалық және музыкалық мазмұнмен икемді қосу, орындайтын шығармасын өз бетінше түсіндіруі, орындау мәдениетінің жоғарылығы.

2) «4» «жақсы» бағасы:

әншіліктің қыры – аспаппен ән салуды меңгеруі, әншілік аппаратты игеруі, дұрыс әншілік тұғыр, дыбысты интонациялау тазалығы, жоғары (бас) және орта регистрлерді байланыстыра орындау, әншілік дауыста тембрлік бояудың ерекше болуы, дұрыс тыныс алу;

аспаппен сүйемелденуі – әнді орындағанда аспаппен сүйемелдеуі еркін болуы, ән басталар алды ән шақыру, шумақ және тармақтар арасында орын алатын тыныс, сабақтас, тыныстама қағыстарды игеру;

дағдыларын жетілдіру – нюанстардың негізгі тәсілдерін меңгеруі, ноталық мәтінді білуі, есту қабілетіне бақылаудың жеткіліксіздігі, шығарманың қиын жерлерінде техникалық олқылықтар (интонациялық дәлдіктің жоқтығы), шығарманы орындауда музыкалық ойлау көзқарасынан қараудың өзінің ой елегінен жеткіліксіз өткізуі, сахнадағы психологиялық тәртібінің тұрақсыздығы;

3) «3» «қанағаттанарлық» бағасы:

әншілік қыры – аспаптың сүйемелдеуімен ән салу, вокалдық аппаратты жетік меңгермеуі, біртекті серпін және дыбыс шығарудың бірсарындылығы, дауыс күшінің және ауқымының тар болуы, темптік ырғақтық ұйымдастырудың болмауы, динамикалық бірсарындылығы және дыбысталуының біртектілігі);

аспаппен сүйемелденуі – әнді орындағанда аспаппен сүйемелденуі еркін болмауы, ән басталар алды ән шақыру (шақырғы), шумақ және тармақтар арасында тыныстама қағыстарды тұрақсыз игеру;

дағдыларын жетілдіру – музыканы ой елегінен өткізбестен, авторлық ноталық мәтінді оқудың формалдылығы, орындаудағы әлсіз есту қабілетін бақылауы, орындауда стилистік және интонациялық қателіктердің болуы, орындау мәдениетінің орташа деңгейі, сахнадағы тұрақсыз психологиялық жағдайы;

4) «2» «қанағаттанарлықсыз» бағасы:

ән айту – домбыраның сүйемелдеуімен ән салу, әншілік аппараттың болмауы, есту қабілетін бақылаудың болмауы, аспаппен дауысты үйлестіре алмауы;

аспаппен орындау – аспапты еркін игермеуі, ән басталар алды ән шақыру, шумақ арасында тыныстама қағыстардың болмауы;

дағдыларды жетілдіру – есту қабілетін бақылаудың болмауы, көрнекі емес интонациялау, метроырғақтық тұрақсыздық, қателер, ноталық мәтінді нашар білуі, орындау мәдениетінің төмендігі, сахнадағы тұрақсыз психологиялық жағдайы;

5) сынақ (баға қойылмайды) – орындауы оқытудың осы кезеңінің тиісті деңгейіне сәйкес.

**Образовательная программа
по предмету «Традиционное пение» детских музыкальных школ
и музыкальных отделений детских школ искусств**

1. Образовательная программа по предмету «Традиционное пение» для детских музыкальных школ и музыкальных отделений школ искусств (далее - Программа) определяет единый комплекс основных характеристик образования, включающий цель, результаты и содержание обучения, организацию образовательного процесса, способы и методы их реализации, критерии оценки результатов обучения по предмету «Традиционное пение».

2. В настоящей программе используются следующие понятия:

1) аккомпанемент – гармоническое и ритмическое сопровождение основного мелодического голоса; сопровождение одним или несколькими инструментами, а также оркестром сольной партии;

2) акжелен - тармакты күй (западноказахстанской традиции токпе);

3) аппликатура – распределение пальцев при игре на музыкальных инструментах для удобства исполнения;

4) балбырауын – стремительный домбровский күй төкпе, род особой лирики, посвященной сфере самых интимных переживаний и чувств; означает высотно-регистровый строй домбры, соответствующий данному психоэмоциональному состоянию человека;

5) бас буын – начальный раздел западноказахстанского домбрового кюя төкпе, включающий вступление и основную мелодию кюя;

6) домбра – двухструнный щипковый музыкальный инструмент, главный источник этнокультурной информации казахов;

7) жар-жар – свадебная обрядовая песня-диалог;

8) жыр – эпическая традиция, включающая систему жанров (терме, толгау, арнау, хат);

9) квинтовый круг – обозначение 12 пар энгармонически равных диезных и бемольных тональностей, расположенных по кругу через интервал квинта таким образом, что количество диезов увеличивается по движению часовой стрелки, а количество бемолей против часовой стрелки;

10) күй – традиционная инструментальная музыка казахов;

11) кагыс – штрих домбровой музыки; артикуляционная речь домбрового искусства;

12) устойчивые ступени лада – звуки лада, способные завершить музыкальное движение;

13) регистр – часть диапазона инструмента или певческого голоса, характеризующаяся тембровым единством и механизмом звукоизвлечения (у вокалистов);

14) анализ – принятое в музыкознании название эстетического и технологического разборов музыкального произведения;

15) тармакты күй – цикл, состоящий из 62 кюев;

16) тартыс – инструментальное состязание в исполнительском и творчески импровизаторском мастерстве;

17) күй токпе - домбровая традиция Западного Казахстана, отличительная черта динамическая форма-схема, которая организует импровизационное развитие кюев в обязательной последовательности бас буын, ортангы буын, сага;

18) илие кагыс– домбровый штрих, который заключается в круговом движении по деке и грифу инструмента всеми пальцами руки;

19) длительность – одно из основных свойств звука, результат продолжительности колебания звучащего тела;

20) күй шертпе –домбровая традиция Восточного, Центрального и Южного Казахстана, характеризуют песенный склад, утонченная камерность, мягкое щипковое звукоизвлечение пальцами.

3. Цель программы: создание условий для обучения традиционному пению, духовное, музыкальное творческое развитие обучающихся через практическое освоение основ исполнительского мастерства, формирование вокально-исполнительских умений и навыков, приобщение детей к основам национальной музыкальной культуры.

4. Задачи программы:

Обучающие:

1) знакомство с искусством традиционного пения;
2) обучение пению традиционных песен с живого голоса без нот;
3) обучение основным приемам исполнения песен с домбровым аккомпанементом;

4) знакомство с основами традиционного исполнительства народных песен разных региональных школ, историей создания песен-легенд, вариантами и особенностями исполнения народных песен исполнителями разных лет, донесших народное искусство до наших дней.

Развивающие:

1) развитие музыкального слуха, чувство метроритма, музыкальной памяти, музыкального мышления, творческого воображения, артистических способностей;

2) формирование образного мышления, эмоционального восприятия музыки, позитивной мотивации обучающегося к творческой деятельности;

3) расширение музыкального кругозора, развитие индивидуальных способностей обучающегося;

4) развитие творческих способностей, эстетического вкуса, умений импровизировать, ориентироваться в музыкальных традициях, способствовать утверждению индивидуальности обучающегося.

Воспитательные:

1) воспитание у обучающегося культуры музицирования на инструменте;

2) воспитание любви к искусству через освоение отечественных культурных ценностей, традиций, лучших образцов народного творчества;

3) формирование у обучающегося осознанной мотивации к продолжению профессионального обучения.

5. Срок обучения детей традиционному пению – пять лет. Для обучающихся, не закончивших основное, общее среднее образование, но планирующих поступление в организации, реализующие образовательные программы технического и профессионального образования в области музыкального искусства, срок обучения увеличивается на один-два года по заявлению родителей или заменяющих их лиц.

6. Объем учебного времени на реализацию программы определяется типовым учебным планом детских музыкальных школ, приведенном в приложении 1 к настоящему приказу. Обучение осуществляется в индивидуальной форме.

7. Программа направлена на комплексное развитие личности обучающегося, формирование умений певческой деятельности, совершенствование специальных навыков традиционного пения, координацию деятельности голосового аппарата с основными свойствами певческого голоса и развитие слуховых навыков.

8. Основные принципы достижения цели программы:

1) постепенность в развитии природных способностей детей;

2) строгая последовательность в овладении музыкальной лексикой и техническими приемами;

3) систематичность и регулярность занятий;

4) целенаправленность учебного процесса.

9. Программа даёт возможность обучающемуся овладеть приёмами традиционного пения в объёме, необходимом для дальнейшей практической деятельности будущего музыканта.

Программа направлена на творческое, эстетическое, духовно-нравственное развитие обучающегося и даёт возможность приобретения опыта исполнительской сольной, ансамблевой, оркестровой практики, навыков самостоятельной работы по изучению и постижению музыкального искусства.

10. Программа рассчитана на детей различной степени музыкальной одарённости, подготовки и общего развития. Педагог создает условия для реализации индивидуального подхода к каждому обучающемуся за счет гибкости в постановке учебных задач, возможности формирования стратегии обучения каждого ребенка. Особое внимание педагог обращает на доступность, постепенность и последовательность в освоении музыкальных знаний, пробуждение у детей интереса к музыке.

11. Программа ориентирована на развитие личностных качеств обучающегося, способствующих:

1) освоению обучающимся знаний, умений и навыков традиционного пения, позволяющих творчески исполнять музыкальные произведения в соответствии с необходимым уровнем музыкальной грамотности;

2) приобретению обучающимся опыта творческой деятельности;

3) овладению обучающимся духовными и культурными ценностями народов мира;

4) получению музыкального образования и приобщению к музыкальной культуре;

5) формированию у обучающегося комплекса знаний, умений и навыков, позволяющих в дальнейшем осваивать основные профессиональные образовательные программы в области музыкального искусства.

12. Психолого-педагогическое сопровождение направлено на:

1) создание условий для личностного, интеллектуального и социального развития, профессионального самоопределения обучающегося, соответствующих его индивидуальности, развитию творческих способностей, с учетом интеллектуально-личностных возможностей;

2) создание у обучающегося позитивной мотивации к обучению;

3) оказание помощи личности в ее самопознании, формировании адекватной самооценки и адаптации в реальных жизненных условиях, преодолении кризисных ситуаций и достижении эмоциональной устойчивости, способствующих личностному росту и саморазвитию обучающегося;

4) оказание психологической помощи и поддержки обучающегося в соответствии с целями и задачами программы.

13. Привитие обучающемуся необходимых исполнительских навыков и умений происходит в процессе работы над различными по содержанию, характеру и стилю художественными произведениями, а музыкальное воспитание и развитие их основывается на изучении традиционной культуры казахского народа.

14. Особенностью программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми знаний, умений и навыков традиционного пения, опыта творческой деятельности, приемов сольного и ансамблевого исполнительства.

15. Программа учитывает возрастные и индивидуальные особенности обучающегося, ориентирована на развитие функциональной грамотности школьников и достижение ключевых и предметных компетенций (освоенных специфических знаний, умений, навыков в рамках учебного предмета).

16. Методологическая основа программы:

- 1) концепция целостного подхода к формированию личности;
- 2) теория возрастного, личностно-деятельностного, индивидуально-дифференцированного и проблемно-исследовательского подходов в обучении;
- 3) общедидактические постулаты современной педагогики, детерминированные ими подходы к содержанию, формам и методам образовательного процесса;
- 4) разработка проблемы развития творческих и исполнительских способностей обучающегося в контексте развивающего обучения;
- 5) теоретические и методические установки видных педагогов и музыковедов.

17. Основные принципы достижения цели программы:

- 1) принцип природосообразности и доступности учитывает возрастные особенности обучающегося, позволяя отобрать доступный для слушания, изучения, исполнения учебный материал, который будет способствовать музыкальному и духовно-нравственному развитию обучающегося;
- 2) принцип преемственности означает связь между всеми классами обучения на уровне содержания и музыкально-исполнительской деятельности обучающегося;
- 3) принцип индивидуализации обучения является главным способом практического освоения исполнительских навыков игры на инструменте;
- 4) принцип творчества предполагает раскрытие способностей и склонностей обучающегося, способствует созданию ситуации успеха, радости общения с искусством.

18. Специфика индивидуального обучения по предмету «Традиционное пение» предполагает вариативность выбора методов, средств, форм обучения и подбора репертуарного комплекса.

19. Для достижения поставленных задач используются следующие методы обучения:

- 1) словесный метод – объяснение, разбор, анализ музыкального материала;

2) наглядный – показ, демонстрация отдельных частей и всего произведения, разъяснение, сравнение;

3) практический – творческие упражнения, деление целого произведения на более мелкие части для подробной проработки, и последующая организация целого, репетиционные занятия;

4) игровые – разнообразные формы игрового моделирования.

20. Выбор методов зависит от возраста и индивидуальных особенностей обучающегося, физических данных, уровня развития творческих способностей. Весь процесс обучения строится от простого к сложному.

21. Формы занятий:

1) практические – приемы и навыки игры отрабатываются на инструменте;

2) групповые занятия проводятся для коллективного музицирования в ансамбле;

3) репетиционно-концертные (подготовка и публичное представление концертных номеров);

4) конкурсы.

22. При реализации программы педагог использует интерактивные образовательные технологии, классические и нетрадиционные типологии уроков в современной музыкальной школе.

23. Основной формой учебно-воспитательной работы в классе является урок, проводимый как индивидуальное занятие педагога с обучающимся. Индивидуальные формы занятий полезно сочетать с игрой в ансамбле с педагогом или другими обучающимися.

24. Программа занятий состоит из одновременно проводимых теоретических и практических занятий.

25. Внеурочные формы работы:

1) игра в ансамбле;

2) подготовка к концертным, конкурсным выступлениям;

3) участие в творческих и культурно-просветительских мероприятиях;

4) посещение филармоний, театров, концертных залов, музеев;

5) встречи с музыкальными деятелями, исполнителями, композиторами.

26. На основе настоящей программы педагог разрабатывает рабочую учебную программу, которая определяет оптимальные и наиболее эффективные для данного класса содержание, формы, методы и приемы организации образовательного процесса.

27. Структурные элементы рабочей учебной программы:

1) титульный лист;

2) пояснительная записка;

3) планирование учебной деятельности;

4) учебно-методическое обеспечение учебного процесса.

28. На титульном листе размещаются основные сведения:

- 1) название организации образования;
- 2) название учебного предмета;
- 3) обозначение класса, для которого разработана рабочая учебная программа;
- 4) сроки действия рабочей учебной программы (учебный год);
- 5) краткая информация о педагоге;
- 6) место для отметки об утверждении рабочей учебной программы руководителем организации образования.

29. Содержание пояснительной записки:

- 1) образовательная программа как основание;
- 2) педагогическая цель и задачи, актуальные при обучении предмету в данном классе;
- 3) особенности обучения в данном классе (развивающие, коррекционно-развивающие, работа с одаренными детьми);
- 4) особенности и проблемы, существующие в организации работы в данном классе;
- 5) информация об изменении сроков и/или времени изучения отдельных тематических блоков (разделов) с указанием причин и целесообразности изменений.

30. Раздел «Планирование учебной деятельности» содержит календарно-тематическое планирование с выделением характеристик деятельности обучающихся, репертуарный перечень по классам.

31. Содержание раздела «Учебно-методическое обеспечение учебного процесса»:

- 1) перечень познавательной литературы для обучающегося;
- 2) перечень методической литературы для педагога;
- 3) перечень учебно-наглядных пособий.

32. Рабочая учебная программа педагога рассматривается на заседании методического совета и утверждается руководителем организации образования до начала учебного года.

33. Педагог на основе рабочей учебной программы составляет индивидуальный план обучения на каждого обучающегося. Индивидуальный план характеризует гармоничный процесс музыкального и духовно-нравственного развития обучающегося.

34. Индивидуальный план обучающегося составляется на каждое полугодие, утверждается руководителем организации образования, заносится в журнал или личное дело обучающегося.

35. При составлении индивидуального плана учитываются перспективные и текущие задачи планирования индивидуальной работы в соответствии с характеристикой обучающегося в начале и конце учебного года.

В одном и том же классе индивидуальные планы реализации программы, концертные и экзаменационные программы значительно отличаются по уровню сложности.

36. Индивидуальный план обучающегося отражает широкие репертуарные тенденции, обновление и обогащение репертуара благодаря привлечению народной, классической и современной музыки с использованием элементов композиторской техники.

37. Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных обучающегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

38. Педагог вырабатывает индивидуальную репертуарную стратегию для каждого обучающегося с учетом его музыкальных потребностей и особенностей дарования.

39. Педагог формирует индивидуальный репертуарный перечень музыкальных произведений, систематизирует произведения и дополняет репертуар в соответствии с индивидуальными возможностями обучающегося.

40. Репертуарный перечень включает казахские традиционные песни, кюи, песни народных композиторов, современных композиторов Казахстана.

Направления национального музыкального искусства казахов – *ән, күй, жыр* делятся на несколько исполнительских школ в зависимости от места регионального расположения. Это школы, условно названные: Арка (центральная, северная и восточная области), Жетысу (южная и юго-восточная области) и Батыс (западная и юго-западная области).

41. Педагог активно использует в учебном процессе обработки казахских народных песен, произведения казахстанских композиторов, учитывая в процессе их изучения характерные ладовые, гармонические, ритмические и мелодические особенности.

42. Насыщенность учебного репертуара сочинениями разных жанров и стилей создает благоприятную ситуацию для изучения, сравнения, систематизации музыкального материала.

43. Педагог тщательно продумывает методику и репертуар обучающегося, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны музыкального содержания, так и техники исполнения.

44. Педагог устанавливает степень завершённости работы над репертуаром, фиксирует этапы изучения произведений, варьирует объём и сложность программы, пополняя репертуарный список за счёт

нового репертуара с учётом личностного и индивидуального подходов к каждому обучающемуся.

45. В работе над репертуаром педагог учитывает, что часть произведений предназначена для публичного или концертного (экзаменационного) исполнения, остальные - для работы в классе или в порядке ознакомления.

46. В индивидуальный план не включаются произведения, превышающие музыкально-исполнительские, художественные, технические возможности обучающегося, также не соответствующие его возрастным особенностям.

47. Для расширения музыкального кругозора обучающегося, помимо произведений, детально изучаемых в классе, осуществляется знакомство с целым рядом разнохарактерных пьес, допуская при этом различную степень завершённости работы над ними, не требуя обязательного выучивания наизусть.

48. Обязательные разделы индивидуального плана:

- 1) эн, күй, жыр;
- 2) работа в составе ансамбля;
- 3) навыки чтения нот с листа.

49. В конце каждого полугодия педагог отмечает качество выполнения задания и вносит изменения в ранее утвержденный репертуарный перечень, в конце года даёт характеристику музыкального и технического развития, успеваемости и работоспособности обучающегося.

50. Характеристика обучающегося на конец года освещает следующие стороны его индивидуальности:

- 1) уровень музыкальных данных (слух, ритм, память);
- 2) соответствие исполнительского аппарата, обучающегося данному музыкальному инструменту;
- 3) степень приспособляемости к инструменту;
- 4) общее развитие, эмоциональность, восприимчивость, скорость реакции;
- 5) отношение к занятию музыкой;
- 6) работоспособность, собранность;
- 7) умение заниматься самостоятельно;
- 8) степень грамотности в разборе текста;
- 9) скорость освоения музыкальных произведений;
- 10) успехи к концу года;
- 11) недостатки в музыкально-техническом развитии обучающегося и задачи по их преодолению.

51. Для характеристики обучающегося отмечаются такие индивидуальные качества, как целеустремленность, наличие

художественного воображения, свободное владение инструментом, наличие технической свободы.

52. Самостоятельные занятия проводятся регулярно и систематически. Объем работы определяется с учетом минимальных затрат на подготовку домашнего задания, параллельного освоения детьми программы общего среднего образования.

53. Индивидуальная домашняя работа проводится в несколько приемов и строится в соответствии с рекомендациями педагога. В первую очередь прорабатываются самые сложные музыкальные эпизоды, используя различные технические приемы. С учетом умственных и физических возможностей обучающегося педагог определяет время работы над тем или иным произведением.

54. Формы работы для активизации самостоятельных занятий обучающегося:

1) анализ собственного исполнения (обучающийся оценивает свою игру, отмечает допущенные ошибки);

2) запись обучающимся в дневник важнейших рекомендаций педагога относительно работы над произведениями;

3) устный отчет о подготовке домашних заданий (обучающийся рассказывает о трудностях и устранении трудностей).

55. Межпредметные связи предмета «Традиционное пение» с предметами «Этносольфеджио», «Казахская музыкальная литература», «Коллективное музицирование» побуждают обучающегося к целостному познанию различных художественных явлений.

56. Программные требования в 1 классе:

1) формируются понятия «нотный стан», «казахская традиционная песня», «традиционное пение», «динамичные звуки», «кварта» (оң бұрау), «квинта» (теріс бұрау), «диапазон», «окраска звука» (тембр);

2) формируются основы певческого дыхания, правильного певческого звучания голоса, музыкально-слуховые представления, чувства ритма, навыки артикуляции, умения игры на домбре, способы исполнения песен;

3) обучающийся осваивает 10-15 музыкальных произведений.

57. Содержание учебного предмета в 1 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Формирование и развитие музыкального образного мышления и музыкального слуха.

Тема 2. Беседа о мировой музыке.

Тема 3. Беседа о казахском национальном искусстве.

Тема 4. Знакомство с нотным станом.

Тема 5. Знакомство с особенностями исполнения народных песен.

Тема 6. Школы традиционной манеры исполнения народных песен.

Тема 7. Особенности школ традиционной манеры исполнения народных песен.

Тема 8. Виднейшие представители школ традиционного пения.

Тема 9. Знакомство с инструментом, его устройством. Основные части инструмента: корпус-подставка, резонатор, гриф-лады, кнопки ориентации; головка, грифа-механизм, настройки, колки. Строй инструмента ре соль – в 1 октаве. Приемы игры на домбре: путем удара по струнам всеми пальцами рук и пощипывания струн.

Тема 10. Правильная посадка при игре, постановка правой и левой рук. Правильное положение инструмента. Расстановка пальцев над грифом домбры и нотным станом. Расположение звуков на грифе инструмента.

Тема 11. Показ традиционных способов (штрихов) игры на домбре и освоение их обучающимися. Виды штрихов. Воспроизведение ударов вниз - вверх. Аппликатура 2/4.

Тема 12. Упражнения на освоение различных приемов игры на домбре.

Тема 13. Обучение настраивать инструмент. Настройка головки грифа (аспаптың құлақ күйін келтіруге дағдыландыру).

Тема 14. Подготовка голосового аппарата. Звуковой объем певческого голоса (диапазон), окраска звука (тембр, тесситура).

Тема 15. Работа с голосовым аппаратом ребенка.

Тема 16. Упражнения для постановки голоса.

Тема 17. Правильное дыхание. Элементы правильного дыхания. Дыхательные упражнения для вокала.

Тема 18. Выполнение дыхательных упражнений.

Тема 19. Развитие музыкального слуха.

Тема 20. Подбор репертуара с учетом возможностей обучающегося. Прослушивание и знакомство с музыкальным материалом. Разучивание мелодий, воспроизведение звуков на домбре.

Тема 21. Детские песни. Народные песни и песни современных композиторов Казахстана.

58. Ожидаемые результаты освоения программы 1 класса.

К концу обучения в 1 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) знает особенности истории казахской музыкальной культуры;
- 2) имеет понятия о традиционном пении;
- 3) знает музыкальный инструмент (домбра), его устройство, умеет самостоятельно настраивать инструмент;
- 4) знает посадку при игре, постановку правой и левой рук;
- 5) различает по слуху домбру;

6) знает термины и понятия: нотный стан, длительность нот, аппликатура, переменный штрих, пунктирный штрих, удары вниз, вверх;

7) знает расположение звуков на грифе инструмента;

8) умеет разбирать небольшое произведение по нотам;

9) умеет записывать упражнения в нотную тетрадь, читать с листа на инструменте, играть технические упражнения;

10) имеет понятия о школах традиционного пения;

11) знает особенности школ традиционной манеры исполнения народных песен;

12) знает представителей школ традиционного пения;

13) знает различия школ традиционного пения;

14) знает художественно-исполнительские возможности домбры;

15) умеет исполнять несложные музыкальные произведения;

16) владеет навыками по воспитанию слухового контроля и умению управлять процессом исполнения музыкального произведения;

17) исполняет песни под сопровождением домбры;

18) знает и применяет на практике художественно-выразительные средства исполнения;

19) умеет анализировать исполняемые музыкальные произведения;

20) владеет разными способами игры на домбре;

21) сформированы представления о методике разучивания музыкальных произведений и приемах работы над исполнительскими трудностями;

22) развивает музыкальную память;

23) имеет навыки школьных конкурсных выступлений.

59. Программные требования во 2 классе:

1) обучающийся знакомится с понятием «голосовой аппарат», основными свойствами певческого голоса (диапазон, тесситура, сила, тембр), певческой установкой в процессе пения, основными вокальными навыками;

2) формируются слуховые основные свойства певческого голоса (звонкости, полетности, ровности по тембру), навыки артикуляция, дикции, эмоциональной выразительности, чтения нот с листа;

3) продолжается освоение техники игры на домбре, исполнение песен с сопровождением домбры, способы исполнения традиционных песен и кюев песенного сложения.

60. Содержание учебного предмета во 2 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие певческих навыков. Певческая установка, строение голосового аппарата, гигиена голоса. Положение тела во время пения. Особенности вокального развития детей и комплекс

вокальных упражнений. Учет индивидуальных особенностей детей. Вокальные упражнения – средство развития вокальных навыков обучающихся. Процесс обучения традиционному пению детей.

Тема 2. Развитие техники домбрового сопровождения пения. Акынская мелодическая формула (зачин-возглас).

Тема 3. Обучение исполнению традиционных песен региональной песенной школы. Особенности исполнения казахских традиционных песен. Формирование навыков исполнения народных песен.

Тема 4. Обучение исполнению более сложных по структуре и содержанию песен.

Тема 5. Обучение технике исполнения мелодий под сопровождение домбры. Игра в ансамбле с педагогом. Умение слушать сопровождение. Интонационная выразительность мелодии. Плавная мелодия. Оформление музыкальной фразы и достижение звукового баланса.

Тема 6. Звуковая окраска при исполнении народных песен (mp, p, mf, f, ff т.б.).

Тема 7. Дыхание. Работа с голосовым аппаратом ребенка.

Тема 8. Гигиена голоса.

Тема 9. Развитие голосовых возможностей.

Тема 10. Постановка голоса при пении. Постановка правильного дыхания, упражнения на вдох и выдох, извлечение звука.

Тема 11. Артикуляция, подготовка и развитие голосового аппарата.

Тема 12. Формирование сценической культуры.

61. Ожидаемые результаты освоения программы 2 класса.

К концу обучения во 2 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает строение голосового аппарата и соблюдает гигиену голоса;

2) контролирует положение тела во время пения;

3) знает дыхательные упражнения, соблюдает гигиену голоса, выполняет комплекс вокальных упражнений;

4) знает и развивает технику домбрового сопровождения пения;

5) знает особенности исполнения казахских традиционных песен и овладевает навыками их исполнения;

6) знает особенности традиционного пения народных песен и осваивает традиционный певческий стиль;

7) исполняет сложные по структуре и содержанию песни;

8) владеет навыками техники исполнения мелодий под сопровождение домбры;

9) умеет играть в ансамбле с педагогом;

10) умеет при исполнении музыкального произведения слушать сопровождение домбры, добиваться выразительности и плавности мелодии;

11) контролирует постановку голоса при пении;

12) знает на домбре штрихи «ән шақыру» (зачин-возглас);

13) умеет анализировать исполняемые мелодии;

14) владеет музыкальными, певческими и исполнительскими навыками;

15) умеет контролировать чистоту звука, качество звука, ритм в процессе исполнения песни в сопровождении домбры;

16) читает простейшие нотные примеры с листа;

17) разбирает нотный текст;

18) умеет отличать различные по смыслу музыкальные интонации;

19) умеет самостоятельно сочинять музыку на домбре;

20) при исполнении песен соблюдает ровность голоса на всем диапазоне;

21) знает сценическую культуру.

62. Программные требования в 3 классе:

1) продолжается дальнейшее формирование музыкально-теоретических, вокальных знаний, умений и навыков, обучающийся знакомится с функциями различных частей голосового аппарата, продолжается работа над дыханием, звуком (пение гласных, произношение согласных, характер звуковедения, атака звука, высокая позиция звука), проводятся речевые и вокальные упражнения для развития артикуляционного аппарата;

2) развиваются вокальные навыки, выявляются индивидуальные краски голоса при освоении традиционного пения, осваивается штриховая техника, характерная для песенного стиля, совершенствуется исполнительское мастерство, техника инструментального сопровождения.

3) обучающийся разучивает казахские традиционные песни, исполняет их с сопровождением домбры, контролируют себя при пении.

63. Содержание учебного предмета в 3 классе.

Тематическое планирование.

Тематическое планирование.

Тема 1. Традиции казахского народного песенного творчества. Отличия региональных школ казахского народного песенного творчества. Особенность традиционного исполнения народных песен.

Тема 2. Обучение штриховой технике, характерной для песенного стиля.

Тема 3. Традиционные штрихи домбрового аккомпанемента. Регистровые зоны домбры.

Тема 4. Работа над звуком (пение гласных, произношение согласных, характер звуковедения, атака звука, высокая позиция звука). Работа над текстом песен.

Тема 5. Особенности исполнения традиционных песен.

Тема 6. Инструментальный аккомпанемент, вступление к песне, песенно-призывные обороты и проигрыши.

Тема 7. Динамика голоса при пении (mp, p, mf, f, ff).

Тема 8. Совершенствование исполнительского мастерства юного акына при инструментальном сопровождении.

Тема 9. Знакомство с исполнительскими особенностями казахских традиционных песен региона.

Тема 10. Обучение штриховой технике, характерной для аркинского песенного стиля.

Тема 11. Инструментальное сопровождение – неотъемлемый компонент народных песен.

Тема 12. Развитие голосового аппарата учащегося, процесс голосообразования.

Тема 13. Вокальные навыки. Работа над дыханием (понятие о певческом дыхании, дыхательная гимнастика). Принципы артикуляции в речи и пении (речевые и вокальные упражнения для развития артикуляционного аппарата). Работа над звуком (пение гласных, произношение согласных, характер звуковедения, атака звука, высокая позиция звука).

Тема 14. Классификация певческих голосов и регистры певческого голоса (расширение певческого диапазона за счет упражнений на развитие головного и грудного регистров).

Тема 15. Координация между слухом и голосом (чистота интонации, упражнения для выработки правильной певческой позиции).

Тема 16. Дефекты голоса и их устранение (горловой и носовой призвуки, форсировка звука, упражнения на устранение дефектов).

64. Ожидаемые результаты освоения программы 3 класса.

К концу обучения в 3 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает особенность традиционного исполнения традиционных песен;

2) знает творчество представителей песенных школ;

3) знает региональные особенности школ казахского народного песенного творчества;

4) знает штриховую технику, характерную для казахских традиционных песен;

5) знает и умеет исполнять 10-15 песен из репертуара представителей песенных школ;

6) знает особенности традиционного пения песенных школ и продолжает осваивать традиционный певческий стиль;

7) развивает, совершенствует технику игры на музыкальном инструменте;

8) развивает навыки художественного исполнения музыкальных произведений на основе изучения, освоения и практического применения художественно-выразительных средств;

8) знает строение голосового аппарата и его функции;

9) соблюдает правила охраны и гигиены певческого голоса;

10) умеет пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

11) знает вокальную технику, предполагающую свободу и координацию всей голосообразующей системы, разнообразие артикуляционно-штриховой техники, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне, богатство тембра.

12) использует средства музыкальной выразительности и вокальной техники для выявления и раскрытия художественного смысла и образа произведений;

13) имеет навыки самостоятельного выбора, разбора, исполнения и накопления песенного репертуара;

14) умеет работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения различных по жанру, характеру произведений;

15) владеет навыками концертных выступлений.

65. Программные требования в 4 классе:

1) повторение, закрепление и дальнейшее углубление приобретенных ранее музыкально-теоретических, вокальных знаний, умений и навыков;

2) развиваются музыкальный слух, память, чувство ритма, слуховое внимание обучающегося, продолжается работа над дикцией, контроль за правильностью дыхания, качеством звука;

3) развиваются умения передавать художественный смысл, содержание произведения через различные эмоции, чувства;

4) продолжается обучение способам звукоизвлечения правой руки – кағыс пению в квинте, работа над репертуаром с учетом возрастных особенностей, возможностей голосового регистра обучающегося.

66. Содержание учебного предмета в 4 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Песенные традиции региона. Видные представители.

Тема 2. Песенное творчество Біржан сал Қожағұлулы.

Тема 3. Песенное творчество Жаяу Мұса Байжанұлы.

Тема 4. Песенное творчество Ақан сері (Ақжігіт Қорамсаұлы).

Тема 5. Музыкальное наследие Абая (Ибраһим) Кунанбаева.

Тема 6. Песенное творчество Үкілі Ыбырай Сандыбайұлы.

Тема 7. Песенное творчество Естай Беркімбайұлы.

Тема 8. Песенное творчество Мәди Бәпиұлы.

Тема 9. Песенное творчество Тайжана Қалмағанбетова.

Тема 10. Песенное творчество Әсет Найманбайұлы.

Тема 11. Развитие исполнительства в рамках стиля региональной песенной школы. Освоение сложных штрихов домбрового сопровождения.

67. Ожидаемые результаты освоения программы 4 класса.

К концу обучения в 4 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) умеет правильно использовать дыхание во время пения;
- 2) знает и умеет делать дыхательные упражнения для вокала, работает над укреплением дыхания;
- 3) умеет контролировать при исполнении песен дикцию, дыхание, качество звука;
- 4) имеет развитый музыкальный слух, память, внимание;
- 5) умеет записывать длительность звука под счет, развивает ощущение метрической пульсации, заложенной в музыке, передает её движениями рук и голоса при подпевании слогов;
- 6) работает над голосовым аппаратом;
- 7) умеет исполнять песни после прослушивания аудио, видеозаписей;
- 8) развивает навыки пения традиционных песен;
- 9) умеет свободно играть домбровые штрихи региона;
- 10) знает и умеет исполнять 10-15 песен в манере традиционного пения;
- 11) работает над собственным стилем исполнения казахских традиционных песен;
- 12) умеет создавать у слушателей настроение, соответствующее характеру песни;
- 13) умеет концентрировать внимание в процессе пения;
- 14) знает и соблюдает сценическую культуру, работает над сценическими движениями, направленными на формирование координации движения;
- 15) знает песенное творчество Жаяу Мұса Байжанұлы, Ақан сері (Ақжігіт Қорамсаұлы), Абая (Ибраһим) Кунанбаева, Үкілі Ыбырай

Сандыбайұлы, Биржан сал Қожағұлұлы, Естай Беркімбайұлы, Мәди Бәпиұлы, Тайжана Қалмағанбетова, Әсет Найманбайұлы;

16) знает историю написания традиционных песен, исполнителей казахских народных песен в манере традиционного пения.

68. Программные требования в 5 классе:

1) продолжается работа над совершенствованием вокально-слуховых представлений о певческом звуке, способах его образования, формируются слуховое внимание, самоконтроль за качеством воспринимаемого и воспроизводимого звучания;

2) продолжается знакомство со стилями исполнения региональных школ, совершенствуется техника способов звукоизвлечения (оттачивание кағысов), мастерство исполнения песен, синхронное звучание голоса исполнителя и звука домбры;

3) обучающийся осваивает по одной терме каждой традиционной школы, 10 песен народных композиторов, современных композиторов Казахстана.

69. Содержание учебного предмета в 5 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Формирование навыков чтений нот с листа.

Тема 2. Формирование навыка правильного певческого дыхания.

Тема 3. Формирование, развитие и совершенствование техники игры на домбре как необходимого средства для достижения художественного результата. Упражнения по закреплению приемов игры на домбре. Развитие навыков игры на домбре штрихов *ән шақыру, тыныс, сабақтас, тыныстама*.

Тема 4. Развитие исполнительских навыков при пении в сопровождении домбры.

Тема 5. Развитие голосового диапазона. Упражнения для развития голосового диапазона.

Тема 6. Развитие навыков игры на музыкальных инструментах. Формирование профессионально-исполнительских навыков игры на музыкальных инструментах.

Тема 7. Музыкально-теоретический анализ казахской народной песни.

Тема 8. Формирование исполнительских умений и навыков традиционного пения.

Тема 9. Работа над выразительностью и эмоциональностью исполнения казахских традиционных песен.

Тема 10. Школа пения Западного Казахстана. Западно-Казахстанская песенная традиция. Обучение песням традиционного пения с региональными особенностями.

Тема 11. Песни школы пения Алтай-Тарбағатайского региона. Региональные особенности песен традиционного пения.

Тема 12. Песенное искусство Сырдарьинского региона. Региональные особенности песен.

Тема 13. Региональные особенности песен Мангистауского региона.

Тема 14. Стилль, ладо-интонационное строение песен, региональные традиции. Особенности структуры, мелодика, диапазон и техника исполнительства песен регионов. Инструментальное сопровождение традиционных казахских песен, художественное содержание песен.

Тема 15. Произведения народных композиторов.

Тема 16. Музыкальная терминология.

Тема 17. Исполнение кюев, написанных на мелодию песен (ән тектес күйлерді ойнау).

Тема 18. Высокие и низкие звуки. Высокая позиция звука. Условия и некоторые приемы высокой позиции звучания. Голосовые звуки. Резонаторы.

Тема 19. Репертуар. Концертно-исполнительская деятельность. Проектно-исследовательская деятельность. Подготовка и участие детей в конкурсах и фестивалях.

70. Ожидаемые результаты освоения программы 5 класса.

К концу обучения в 5 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

- 1) умеет читать ноты с листа;
- 2) владеет навыками правильного певческого дыхания;
- 3) знает упражнения на закрепления приемов игры на домбре;
- 4) владеет техникой игры на домбре как необходимого средства для достижения художественного результата;
- 5) умеет играть на домбре штрихи ән шақыру, тыныс, сабақтас, тыныстама;
- 6) владеет исполнительскими умениями, навыками при пении в сопровождении домбры;
- 7) знает упражнения для развития голосового диапазона и развивает голосовой диапазон;
- 8) умеет анализировать казахскую народную песню;
- 9) владеет характерными для региональных песенных школ навыками традиционного пения в сопровождении домбры;
- 10) добивается выразительности и эмоциональности исполнения казахских традиционных песен;
- 11) знает стилль, строение песен, особенности структуры, мелодики, диапазона и исполнительства песен региональных песенных школ;
- 12) знает произведения народных композиторов;
- 13) знает музыкальную терминологию;

14) владеет характерными для региональных школ традиционными методами исполнения кюев;

15) умеет использовать элементы ритмики и движения под музыку;

16) владеет навыками концертных выступлений.

71. Программные требования в 6 классе:

1) продолжается дальнейшее совершенствование и развитие музыкального слуха, слуховых представлений, музыкально-теоретических знаний, работа над восприятием, осмыслением содержания и формы произведения, индивидуальной исполнительской трактовкой песен, культурой исполнения, творческой свободой, артистичностью;

2) осваивается техника исполнения народных кюев, кюев народных композиторов песенных регионов Арка, Жетысу, Батыс.

72. Содержание учебного предмета в 6 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Разучивание традиционных песен с соблюдением особенностей исполнения песен региональной школы.

Тема 2. Разучивание традиционных песен. Искусство импровизации (суырып салма өнері).

Тема 3. Разучивание традиционных песен. Овладение вокально-техническими и музыкально-исполнительскими навыками, как организация певческого дыхания, опора звука, скоординированная работа резонаторов, правильное звукообразование и различные виды звуковедения, совершенствование качеств звучания голоса (тембр, звуковысотный и динамический диапазон, вокальное интонирование, подвижность голоса, правильная певческая артикуляция и четкость дикции), эмоционально-художественная выразительность, убедительная интерпретация произведений.

Тема 4. Дальнейшее совершенствование и развитие музыкального слуха, слуховых представлений, музыкально-теоретических знаний, всех видов вокальной техники. Свобода и координация всех элементов певческого аппарата. Владение равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием.

Тема 5. Вокальное качество и красота звука, разнообразие тембральной окраски, артикуляционно-штриховая техника, гибкость, подвижность и техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне.

Тема 6. Работа над восприятием и осмыслением художественного содержания и формы произведения, работа над индивидуальной исполнительской трактовкой песен, культурой исполнения, творческой свободой, артистичностью. Развитие внутреннего видения,

воображения учащегося, проникновение в эмоционально-смысловой строй исполняемых песен.

Тема 7. Расширение общего и музыкального кругозора. Навыки анализа песенного репертуара. Диапазон песни, тесситура. Характер движения мелодии. Вокально-технические трудности. Эстетичность и сценическая культура. Движения акына и сценический образ.

73. Ожидаемые результаты освоения программы 6 класса.

К концу обучения в 6 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает строение голосового аппарата и его функции (органы дыхания, органы формирования звука, органы звукообразования);

2) знает и соблюдает гигиену певческого голоса;

3) умеет пользоваться равномерным, свободным, способствующим естественной координации всех систем, участвующих в голосообразовании, дыханием;

4) имеет развитую вокальную технику, предполагающую свободу и координацию всей голосообразующей системы, разнообразие артикуляционно-штриховой техники, гибкость, техничность голоса, умение пользоваться резонаторами, ровность голоса на всем диапазоне, богатство тембра;

5) знает историю создания песен-легенд, варианты и особенности исполнения казахских традиционных песен;

6) умеет исполнять казахские народные песни в стиле традиционного пения;

7) владеет характерными для региональных песенных школ исполнительскими навыками традиционного пения в сопровождении домбры;

8) исполняет свободно, выразительно и эмоционально казахские традиционные песни в сопровождении домбры и без сопровождения;

74. Программные требования в 7 классе:

1) продолжается освоение музыкально-теоретических знаний, манеры традиционного пения, совершенствование техники игры на домбре, навыки сочинения и импровизации;

2) обучающийся осваивает 5-6 легких песен народных композиторов, современных композиторов Казахстана или 11-12 песен (песня, жыр, терме-толғау, желдірме) традиционных школ.

75. Содержание учебного предмета в 7 классе.

Тематическое планирование.

Тема 1. Работа над созданием индивидуального исполнительского стиля. Разработка и создание концертных номеров. Самостоятельная работа с фонограммой. Работа над студийными записями песенного репертуара

Тема 2. Разучивание традиционных песен. Координация между слухом и голосом. Чистота интонации, упражнения для выработки правильной певческой позиции.

Тема 3. Инструментальное сопровождение. Приемы игры на домбре. Упражнения по закреплению приемов игры на домбре. Удары вниз, вверх. Переменный, пунктирный. Вибрация звука. Игра на одной струне щипком Амплитуда ударов. Игра в темпе, напевая мелодию. Разучивание песен с сопровождением домбры.

Тема 4. Штрихи, соединяющие мелодию и звуки домбры: эн шақырғы, сабақтас, тыныс, тыныстама және түйіндеу қағыстар.

Тема 5. Разучивание традиционных песен. Расширение певческого диапазона за счет упражнений на развитие регистров. Работа по постановке речевого голоса. Работа над дыханием, артикуляцией, резонированием, развитие выразительности и гибкости голоса. Голосовой аппарат.

Тема 6. Разучивание традиционных песен. Выбор, разбор, исполнение и накопление песенного репертуара.

Тема 7. Народные кюи. Кюи народных композиторов. Разучивание кюев.

Тема 8. Антология «1000 казахских традиционных песен». Произведения народных и современных композиторов.

76. Ожидаемые результаты освоения программы 7 класса.

К концу обучения в 7 классе обучающийся имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает стиль, строение песен, особенности структуры, мелодики, диапазона и исполнительства песен региональных песенных школ;

2) знает музыкальную терминологию;

3) владеет традиционными методами исполнения кюев, характерными для региональных школ;

4) владеет навыками импровизации (тыңдап отырып домбыраға түсіру, суырып-салма қасиеттерін дамыту);

5) умеет импровизировать мелодию;

6) использует средства музыкальной выразительности и вокальной техники для выявления и раскрытия художественного смысла и образа произведений;

7) владеет сформированными навыками самостоятельного выбора, разбора, исполнения и накопления песенного репертуара;

8) умеет самостоятельно работать над сценическим образом, индивидуальностью исполнения произведений;

9) владеет навыками концертных выступлений;

10) владеет навыками самостоятельной работы по студийной записи песенного репертуара.

77. Целью контроля успеваемости является выявление результативности в освоении образовательной программы обучающимися.

Контроль освоения программы обучающимися осуществляется в форме прослушивания, технического зачета, академического концерта, итоговая аттестация – в форме экзамена.

78. Форма аттестации и контрольно-программные требования к выступлениям обучающихся:

1) 1 класса – в первой четверти: прослушивание (постановка рук, знание нотной грамоты, устройства домбры), во второй четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана), в третьей четверти: академический концерт (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана), в четвертой четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана);

2) 2 класса – в первой четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), во второй четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана), в третьей четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), в четвертой четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана);

3) 3 класса – в первой четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), второй четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана), в третьей четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), в четвертой четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана);

4) 4 класса – в первой четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), во второй четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана), в третьей четверти: академический концерт (1 народная песня, 1 песня композиторов Казахстана), в четвертой четверти: технический зачет (1 народная песня, 2 песни композиторов Казахстана);

5) 5 класса – в первой четверти: прослушивание (1 народная песня, 1 песня народных композиторов, 1 песня композиторов Казахстана), во второй четверти: прослушивание (1 народная песня, 1 песня народных композиторов, 1 песня композиторов Казахстана), в третьей четверти: прослушивание (1 народная песня, 2 песни народных композиторов, 1 детская песня композиторов Казахстана, 2 народные песни региональных школ пения), в четвертой четверти: выпускной

экзамен (1 народная песня, 1 песня народных композиторов, 1 детская песня композиторов Казахстана, 2 песни региональных школ пения).

79. Критерии оценивания результатов обучения в музыкальном образовании складываются из результатов текущей успеваемости по предмету и оценок, полученных на концертных выступлениях.

При оценке работы обучающегося педагог учитывает следующие параметры:

правильная посадка при игре, постановка правой и левой рук, правильное положение инструмента, расстановка пальцев над грифом домбры и нотным станом; художественный уровень исполнения народной песни, соответствующее голосу обучающегося; синхронность мелодии песни и звучания домбры; исполнение народных песен в манере региональной школы пения;

вокально-техническое и исполнительское мастерство, качество интонации, четкость дикции и осмысленность произношения текста, ритмичность, широта певческого диапазона, выразительность фразировки, динамические оттенки, яркость тембра, чувство стиля и манера исполнения, владение микрофоном;

артистизм, пластика, сценическая подача и оригинальность решения художественного образа произведения, исполнительская свобода;

демонстрация должного уровня владения голосом и инструментом, полное и убедительное раскрытие художественного образа исполняемого произведения, понимание и отражение в исполнительской интерпретации стиля исполняемого произведения.

80. Критерии оценки:

1) оценка «5» «отлично»

пение – овладение навыками свободного пения с сопровождением инструмента, свободное владение вокальным аппаратом, наличие в голосе естественных (природных) и традиционных звуков, правильная певческая установка, чистота интонирования, широта звукового диапазона, умение петь в высоких и низких регистрах, наличие особой тембровой окраски голоса, постановка правильного дыхания, гармоническое соединение голоса и звука инструмента;

исполнение на инструменте – наличие образцов традиционных штрихов региональной школы пения, синхронное исполнение песни и инструментального сопровождения, свободное владение штрихами түйдек, күре, қара-қағыс, исполнение до начала песни зачина-возгласов, техника вдоха-выдоха между куплетом и припевом, взаимосвязь, свободное владение штрихом тыныстама;

развитие навыков – овладение основными приемами звуковедения и нюансами, самоконтроль слуховых представлений,

знание нот и чтение нот с листа, раскрытие художественного образа произведений, художественное артистическое исполнение, свободное владение дикцией, артикуляционным аппаратом, взаимосвязь музыкального оформления, поэтического и музыкального содержания, умения объяснить исполняемое произведение, уровень культуры исполнения;

2) оценка «4» «хорошо»

певческая сторона – овладение пением с сопровождением инструмента, владение вокальным аппаратом, правильная певческая установка, чистота звуковой интонации, умение исполнять в высоких и низких регистрах, наличие особой тембровой окраски голоса, постановка правильного дыхания);

исполнение на инструменте – свободное исполнение песни с сопровождением инструмента, исполнение до начала песни зачина-возгласов, техника вдоха-выдоха между куплетом и припевом, взаимосвязь, свободное владение штрихом тыныстама;

развитие навыков – овладение основными приемами звуковедения и нюансами, знание нотного текста, самоконтроль слуховых представлений, технические погрешности в трудных местах произведения (интонационные неточности), недостаточно осмысленное с точки зрения музыкального замысла исполнение произведения, нестабильность психологического поведения на сцене;

3) оценка «3» «удовлетворительно»

пение – пение с сопровождением инструмента, недостаточное владение вокальным аппаратом, однообразие и монотонность звучания, слабое звучание, низкий диапазон голоса, темпоритмическая неорганизованность, динамическое однообразие и монотонность звучания;

исполнение на инструменте – недостаточно свободное сопровождение домбры при исполнении песни, исполнение зачина-возгласов до начала песни, неустойчивое владение штрихом тыныстама в пределах куплета и припева;

развитие навыков: формальное прочтение авторского нотного текста без образного осмысления музыки, слабый слуховой контроль исполнения, наличие в исполнении стилистических и интонационных ошибок, средний уровень культуры исполнения, неустойчивое психологическое состояние на сцене;

4) оценка «2» «неудовлетворительно»:

пение – пение с сопровождением домбры, невладение вокальным аппаратом, приемами звукоизвлечения, отсутствие слухового контроля, отсутствие синхронности исполнения песни и сопровождения инструмента;

исполнение на инструменте – плохое владение инструментом, исполнение зачина-возгласов до начала песни, отсутствие штрихов тыныстама между куплетами;

развитие навыков – отсутствие слухового контроля, невыразительное интонирование, метроритмическая неустойчивость, ошибки, плохое знание нотного текста, низкий уровень культуры исполнения, неустойчивое психологическое состояние на сцене;

5) зачет (без оценки) – исполнение соответствует необходимому уровню на данном этапе обучения.